

Załącznik do
Uchwały Nr XXXIV/ 235/05
Rady Gminy Porąbka
z dnia 30 listopada 2005 r.

**STRATEGIA INTEGRACJI I ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY PORĄBKA
na lata 2005-2010**

LISTOPAD 2005

Spis treści

1. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA.....	3
1.1. TŁO I PRZYCZYNY.....	4
1.2. WARTOŚCI I DEFINICJE	5
1.3. STRUKTURA DOKUMENTU.....	9
1.4. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH.....	11
2. CZĘŚĆ	22
DIAGNOSTYCZNO-ANALITYCZNA.....	22
2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	22
2.2. DEMOGRAFIA.....	24
2.3. PROBLEMY SPOŁECZNE Z PERSPEKTYWY OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ	29
2.4. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH.....	37
2.5. KWESTIA DZIECKA	41
2.6. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH	46
2.7. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI.....	47
2.8. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	50
2.9. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	50
2.10. ANALIZA SWOT.....	55
2.11. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH....	66
2.12. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNO-ANALITYCZNEJ.....	67
3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA.....	70
3.1. MISJA	70
3.2. CELE STRATEGICZNE	71
3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII.....	80
4. ZAKOŃCZENIE.....	83

1. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA

Część wprowadzająca zawiera elementarne informacje dotyczące zasad konstruowania dokumentu. Przedstawione w niej zostały aspekty prawne, będące podstawą działania samorządu lokalnego, zasady i wartości, na których opiera się lokalna polityka społeczna oraz najważniejsze informacje dotyczące metodyki pracy nad strategią. Jest tutaj także pokazany związek analizy z innymi dokumentami strategicznymi funkcjonującymi na różnych poziomach administrowania i zarządzania.

1.1.TŁO I PRZYCZYNY

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Obowiązek opracowania Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 17.1 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. Różnorodność problemów społecznych występujących w gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przeszłości. Są to m.in.:

- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001),
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2003 r. Nr 24, poz. 198).

Oprócz wspomnianych aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

Europejska polityka społeczna została określona w głównej mierze podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 roku, na którym kraje członkowskie Unii Europejskiej uznały, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym elementem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. W roku 2001 uzgodniony został przez Radę, Parlament i Komisję Europejską „Wspólnotowy program na rzecz walki z wykluczeniem społecznym na lata 2002-2006”. Jego celem jest wspar-

cie współpracy pomiędzy krajami Unii Europejskiej i zwiększenie skuteczności przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Polska zgłosiła gotowość przystąpienia do programu, w efekcie czego podjęła prace nad przygotowaniem Memorandum w sprawie Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum – JIM), Narodowej Strategii Integracji Społecznej oraz Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej. Powołany przez Prezesa Rady Ministrów w roku 2003 Zespół Zadaniowy do spraw Reintegracji Społecznej opracował dokument pt.: „Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski”. Autorzy tego dokumentu podjęli próbę dokonania całościowej analizy sytuacji społecznej w Polsce, wskazania priorytetowych problemów oraz dobrych praktyk na rzecz inkluzji osób i grup.

Opracowując lokalną strategię integracji i rozwiązywania problemów społecznych, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz biznesu. Uznaje się także za niezbędną partnerską współpracę z osobami podlegającymi wykluczeniu społecznemu.

Wspomniane dokumenty to przede wszystkim:

- Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 oraz założenia do Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013,
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,
- Sektorowy Program Operacyjny Rozwoju Zasobów Ludzkich.

1.2. WARTOŚCI I DEFINICJE

Wartość to termin używany do określenia tego, co godne uznania i pożądanego, cenne i dobre. Człowiek budujący swój system wartości pewne z nich eliminuje (odrzuca jako złe, czyli traktuje je jako „antywartości”), inne pozostawia i hierarchizuje według przypisywanej im ważności. Wartość jest cechą względną, a to oznacza, że nie zawsze, nie w każdym miejscu, nie przez wszystkich i nie w każdych okolicznościach przypisywana jest przedmiotom podlegającym ocenie. Według Stefana Nowaka przedmiotami wartościowania w polityce społecznej są najczęściej stosunki społeczne, stan zaspokojenia potrzeb, instytucje społeczne, stosunki między człowiekiem a przyrodą.

Polityka społeczna oparta na określonych zasadach, normach i wartościach może być postrzegana jako przewodnik działania państwa i władz samorządowych różnych szczebli w celu:

- kształtowania warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich, a także ogólnych warunków rozwoju;
- harmonizowania i godzenia rozbieżnych interesów różnych grup społecznych oraz tworzenia warunków dla pokoju społecznego między kapitałem a pracą.

Z wartości wynikają zarówno cele polityki społecznej, jak i zasady. Źródła, z których czerpie wartości polityka społeczna, są bardzo różnorodne. Są to m.in. ideologie, doktryny społeczne i gospodarcze, społeczne oczekiwania wyrażane za pośrednictwem różnych kanałów społecznej komunikacji, normy zwyczajowe, poglądy osób znaczących w społeczeństwie. W polityce społecznej, odwołującej się do wartości cenionych przez społeczeństwo, ważny jest wprowadzony przez Stanisława Ossowskiego podział na wartości odczuwane i uznawane. Wartości odczuwane wiążą się głównie ze sferą emocjonalną, zaś uznawane opierają się na przekonaniach, że pewne cechy powinny być odczuwane jako wartość.

Niektóre zasady polityki społecznej są tożsame z wartościami. Zasady to ogólne doktryny i normy działania, którymi powinny kierować się podmioty polityki społecznej w realizacji podstawowego celu, jakim jest zaspokajanie potrzeb. Zasady, które są najczęściej artykułowane bądź realizowane w polityce społecznej, a które stają się dla twórców strategii podstawowymi fundamentami budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych, to:

1. **Zasada samopomocy** – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych; zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
2. **Zasada przezorności** – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny.
3. **Zasada solidarności społecznej** – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.
4. **Zasada pomocniczości** – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb; w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, a następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.

5. **Zasada partycypacji** – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która poszczególnym ludziom zapewnia możliwość pełnej realizacji swoich ról społecznych, natomiast poszczególnym grupom pozwala zająć równoprawne z innymi miejsce w społeczeństwie.
6. **Zasada samorządności** – stanowi realizację takich wartości, jak wolność i podmiotowość człowieka, a wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która jednostkom i grupom gwarantuje prawo do aktywnego udziału w istniejących instytucjach społecznych oraz tworzenia nowych instytucji w celu skutecznego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
7. **Zasada dobra wspólnego** – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.
8. **Zasada wielosektorowości** – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Polityka społeczna, jako przewodnik czy też wskazówka działania oparta na zadeklarowanych wartościach i zasadach, określa i wyjaśnia misję, obejmuje możliwości i cele przedsięwzięć organizacyjnych, wymusza odpowiednie zachowania, nakreślając przydział odpowiedzialności i towarzyszącą temu delegację kompetencji na wszystkie poziomy organizacyjne.

Z wymienionych powyżej zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kształtować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym. Są to przede wszystkim:

- dążenie do poprawy położenia materialnego i wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych;
- prowadzenie bieżących działań osłonowych;
- dostrzeganie zagrożeń społecznych z wyprzedzeniem;
- dorównywanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

Polityka społeczna Unii Europejskiej opiera swoje założenia na działaniach związanych z polepszeniem warunków życia, pracy i kształcenia, zapewnieniem powszechności prawa do zatrudnienia i wykształcenia, a wreszcie stworzeniem systemu zabezpieczenia społecznego. Z uwagi na przystąpienie naszego kraju do tej struktury społeczno-gospodarczej jest rzeczą oczywistą i zrozumiałą, że właśnie te wartości i zasady stanowią fundament budowy dokumentu wskazującego lokalne problemy społeczne i metody ich rozwiązywania.

W polityce społecznej terminem „problemy społeczne” oznacza się wszelkiego rodzaju dolegliwości, zakłócenia, niedogodności występujące w życiu zbiorowym. Natomiast określeniem „kwestia społeczna” wyróżnia się wśród nich te, które:

- odznaczają się szczególną dolegliwością dla potencjału osobowego społeczeństwa;
- są następstwem niedostosowania sposobu, w jaki funkcjonuje społeczeństwo, do podstawowych potrzeb indywidualnych i zbiorowych;
- nie są możliwe do rozwiązania siłami pojedynczych grup ludzkich.

W węższym znaczeniu termin „kwestia społeczna” oznacza konkretny problem o szczególnie wysokim stopniu dotkliwości dla życia i współdziałania członków społeczności. W szerszym znaczeniu termin ten oznacza natomiast sprzeczność pomiędzy zasadami obowiązującymi w danym społeczeństwie, formacji ustrojowej czy nawet cywilizacji, a dążeniami jednostek i zbiorowości do godnego życia. Jan Danecki w publikacji „Kwestie społeczne – istota, źródła, zarys diagnozy” przyjmuje, iż źródła kwestii społecznych tkwią wewnątrz społeczeństwa, w mechanizmach życia zbiorowego i mogą być – jak każdy problem społeczny – ograniczane i rozwiązywane we wszystkich skalach współżycia: od rodziny poprzez środowiska lokalne i zawodowe po skalę ogólnopaństwową czy międzynarodową.

Mechanizmów powstawania problemów społecznych i kwestii społecznych upatrywać należy w funkcjonowaniu społeczeństwa. Są nimi przede wszystkim:

- dezorganizacja społeczeństwa;
- gwałtowna zmiana społeczna;
- opóźnienia kulturowe;
- przemiany gospodarcze wyprzedzające przemiany w sposobie myślenia i działania;
- złe funkcjonowanie instytucji politycznych czy administracyjnych;
- niekompetencja polityków czy urzędników państwowych;
- dysfunkcjonalność instytucji społecznych;
- dominacja grup społecznych, eksploatacja, wyzysk;
- nierówności społeczne, niesprawiedliwość społeczna;
- złe funkcjonowanie instytucji edukacyjnych;
- nieprzystosowanie do pełnienia określonych ról społecznych.

Funkcjonujące w środowisku lokalnym kwestie i problemy społeczne prowadzą do wykluczenia społecznego, czyli sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej

jednostce lub grupie zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Środkiem umożliwiającym przeciwdziałanie tej sytuacji jest integracja społeczna oparta na zasadach dialogu, wzajemności i równorzędności.

Podejmowane w tym celu działania wspólnotowe służą budowie społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej. W społeczeństwie tym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka i obywatela oraz skutecznie wspomaga się jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych.

Przygotowując dokument programowy, wskazujący kierunki działań samorządu w kształtowaniu i realizacji lokalnej polityki społecznej, nie można nie wspomnieć o wartości podstawowej, która posłużyła autorom za fundament przy jego opracowywaniu. Wartością tą jest zasada wspierania rodziny jako najważniejszej komórki społecznej. Jest ona głównym przesłaniem niniejszego dokumentu, gdyż od wspierania siły rodziny należy rozpoczynać każdy rodzaj oferowanej pomocy.

1.3. STRUKTURA DOKUMENTU

Strategie rozwiązywania problemów społecznych to względnie trwałe wzory interwencji społecznych podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk), występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Mówiąc o gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, należy mieć na myśli w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji pomocy społecznej (i pokrewnych), prowadzone na terenie gminy, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

W oparciu o uzyskane od władz lokalnych informacje i materiały został przygotowany dokument, który pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej oraz wskaże obszary, które w najbliższym czasie powinny stać się przedmiotem szczególnej troski władz lokalnych. Metodyka opracowania dokumentu pozwoliła zaangażować środowisko lokalne w budowę strategii na najważniejszych etapach, od diagnozy do wdrożenia i realizacji.

Przedłożony materiał został opracowany w miejscowym Ośrodku Pomocy Społecznej przy merytorycznym wsparciu Ośrodka Kształcenia Służb Publicznych i Socjalnych – Centrum AV w Częstochowie. Pomoc zewnętrzna polegała głównie na doradztwie i systematyzacji układu głównych elementów wypracowanego doku-

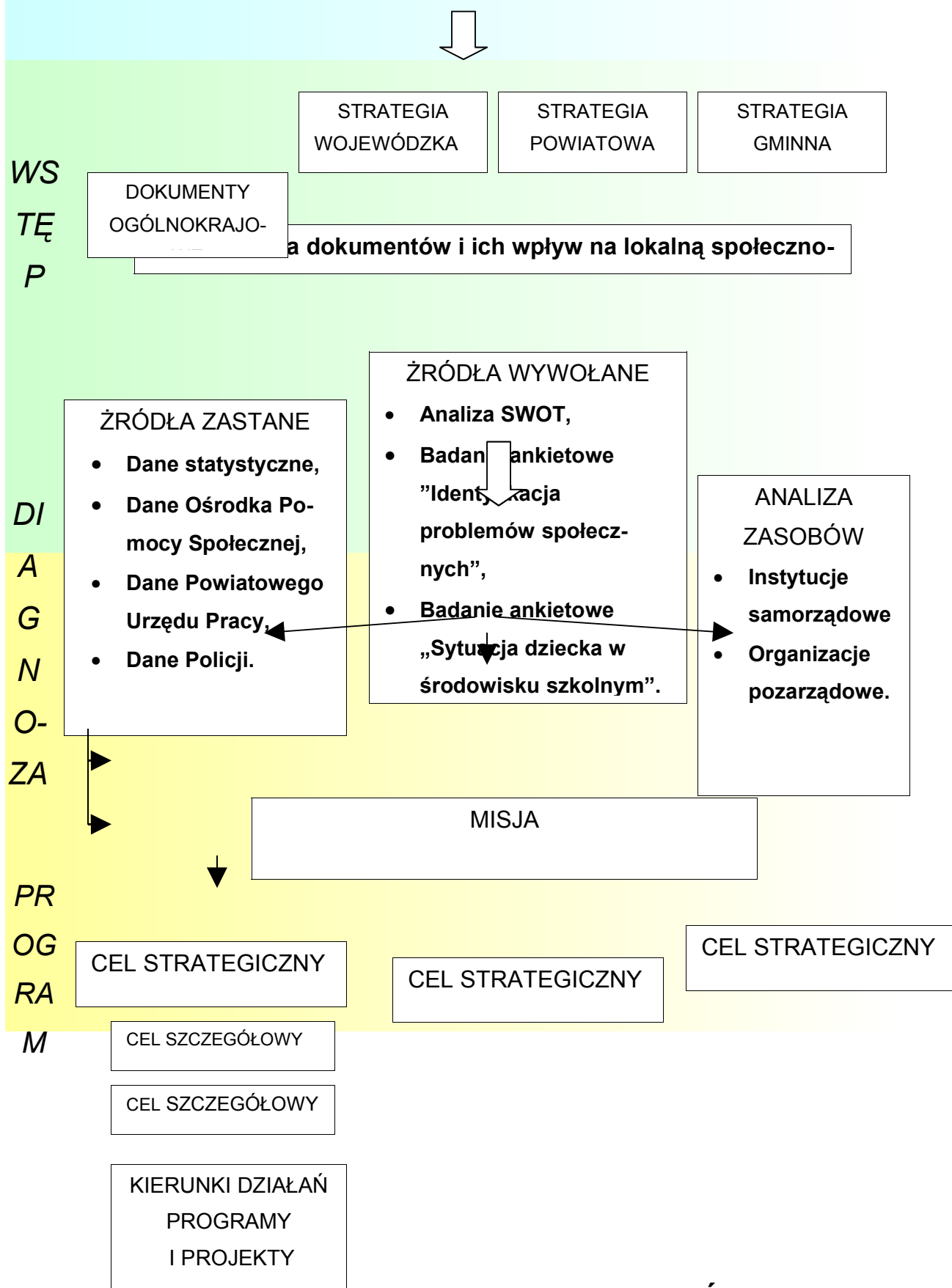
mentu.

METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU

RAMY PRAWNE I WARTOŚCI PRZYJĘTE PRZEZ AUTORÓW

STRATEGIA INTEGRACJI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY PORĄBKA

1.4. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

Konstruując strategię integracji i rozwiązywania problemów społecznych gminy, należy pamiętać, że nie jest to jedyny dokument w obszarze polityki społecznej, którego

skutki będą dotyczyły jej mieszkańców. Krytyczna analiza dokumentów programowych powstających na poziomie kraju, województwa czy powiatu pozwala na skuteczniejsze programowanie działań na poziomie lokalnym w taki sposób, by nie powielać pewnych działań, ale wpisywać się własnymi propozycjami programowymi w już funkcjonującą rzeczywistość formalnoprawną.

1.4.1. NARODOWY PLAN ROZWOJU NA LATA 2007-2013

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 jest kompleksowym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Polski. Przygotowanie i realizacja NPR ma spowodować skuteczne włączenie Polski w kształtowanie Unii Europejskiej, której jednym z konstytucyjnych fundamentów jest zasada spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Obecność Polski w Unii Europejskiej stwarza naszemu krajowi ogromną szansę na zmniejszenie dystansu do najwyżej rozwiniętych społeczeństw.

Narodowy Plan Rozwoju (NPR) na lata 2007-2013 spaja wszystkie przedsięwzięcia o charakterze rozwojowym. Jest on koncepcją modernizacji polskiej gospodarki oraz propozycją takich zmian instytucjonalnych, które umożliwią tę modernizację. Wstępny projekt Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 został przyjęty przez Radę Ministrów 11 stycznia 2005 r.

Misją NPR jest podjęcie i uruchomienie przedsięwzięć, które zapewnią wysoki wzrost gospodarczy, spowodują umocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz przyczynią się do wzrostu zatrudnienia przy zapewnieniu wyższego poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

W Narodowym Planie Rozwoju zawarto główne zasady sprzyjające realizacji podstawowych wartości. Są nimi:

- pomocniczość państwa, czyli umacnianie samorządności terytorialnej i budowa społeczeństwa obywatelskiego z zachowaniem autonomii i partnerstwa w relacjach między administracją państwową oraz strukturami samorządowymi i pozarządowymi;
- uznanie wykształcenia, wiedzy, informacji i kultury za fundament społeczno-gospodarczego rozwoju;
- polityka prorodzinna, która przyczynia się do wyższego poziomu dzietności, gwarantuje prawidłowy rozwój dzieci i promuje partnerski model rodziny;
- ochrona rynku i konkurencji;
- zapewnienie równego dostępu do sądów i ochrony konstytucyjnych praw;
- dialog obywatelski i partnerstwo społeczne;

- kształtowanie partnerskich relacji Polski z państwami demokratycznymi oraz jej uczestnictwo w globalnej polityce i gospodarce.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 formułuje trzy cele strategiczne:

1. Utrzymanie kraju na ścieżce wysokiego tempa wzrostu gospodarczego.

Polska gospodarka charakteryzuje się znaczącym potencjałem rozwojowym, ale też szeregiem strukturalnych zapóźnień i deficytów. Zagroženiem jest na przykład wysoki i szybko rosnący poziom zadłużenia państwa. Rozwiązywanie zasadniczych problemów gospodarczych i społecznych będzie możliwe jedynie pod warunkiem utrzymania wysokiego poziomu wzrostu gospodarczego.

2. Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia.

W 2004 r. polska gospodarka wyszła z okresu stagnacji i spowolnionego tempa wzrostu gospodarczego. Można przewidywać, że tempo wzrostu gospodarczego zbliży się do poziomu 6 procent. Właśnie teraz niezbędne staje się podejmowanie procedur i uruchamianie przedsięwzięć, które umocnią mikroekonomiczne fundamenty gospodarki oraz utrwalą tendencję wzrostową.

3. Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Transformacja ustrojowa w latach 1989-2004 wiązała się z występowaniem negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. Wysokie bezrobocie, pogłębiające i poszerzające się ubóstwo, wykluczenie społeczne, dezintegracja społeczna, marginalizacja wielu wspólnot lokalnych i peryferyzacja niektórych regionów stanowią zagrożenie i przeszkodę w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz stają się źródłem konfliktów społecznych. Jednocześnie zjawiska te ograniczają potencjał rozwojowy gospodarki i możliwości awansu cywilizacyjnego. Stąd rozwój społeczno-gospodarczy musi respektować m.in. zasadę zrównoważonego rozwoju. Miarami realizacji tego celu będą: zróżnicowanie poziomu dochodów i rozwoju regionalnego oraz dostępność komunikacyjna do regionów peryferyjnych.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 jest kontynuacją obowiązującego obecnie planu na lata 2004-2006.

1.4.2. NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Cele polityki integracji społecznej w Polsce wynikają przede wszystkim z priorytetów określonych w przyjętej w czerwcu 2004 r. Narodowej Strategii Integracji Społecznej. Wynikają również z założeń w zakresie zwalczania ubóstwa i wykluczenia

społecznego przyjętych w grudniu 2000 r. przez Radę Europejską w Nicei. Polska w pełni zaakceptowała ich zasadność, co zostało oficjalnie potwierdzone poprzez przyjęcie w grudniu 2003 r. Wspólnego Memorandum Polski i Unii Europejskiej o Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum).

Zarówno Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej, jak i Wspólne Memorandum są elementami realizacji Strategii Lizbońskiej, która została przyjęta przez piętnaście krajów członkowskich w marcu 2000 roku. Polskie priorytety wpisują się także w podstawowe założenia Zrewidowanej Strategii Spójności Społecznej Rady Europy, której inauguracja odbyła się w lipcu 2004 r. w Warszawie. Jednym z tych założeń jest budowanie integracji i spójności społecznej w oparciu o prawa człowieka, a zwłaszcza te prawa, które zostały zawarte w Zrewidowanej Europejskiej Karcie Społecznej.

Priorytety Narodowej Strategii Integracji Społecznej stworzone zostały z perspektywą ich realizacji do 2010 roku. Krajowy Plan Działania uwzględnia te priorytety, których realizacja jest szczególnie pilna. Wynikają one także z przedstawionej analizy sytuacji ekonomiczno-społecznej ilustrującej podstawowe przyczyny ubóstwa i zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Priorytety zawarte w NSIS w zakresie realizacji **prawa do edukacji** są następujące:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym;
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim;
- upowszechnienie kształcenia na poziomie wyższym i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy;
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci;
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego.

W zakresie realizacji **prawa do zabezpieczenia socjalnego**:

- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego, którego poziom jest obecnie nieakceptowany i wymaga podjęcia zdecydowanych działań;
- ograniczenie tendencji wzrostowych rozwarstwiania dochodowego, tak aby różnice te nie odbiegały od przeciętnego poziomu w krajach UE.

Bezrobocie jest jedną z form wykluczenia społecznego silnie powiązaną z innymi jego przejawami, np. ubóstwem, w warunkach niskiej skuteczności systemu zabezpieczenia socjalnego dla osób bezrobotnych i ich rodzin. Dlatego też w Narodowej Strategii Integracji Społecznej cztery z dwudziestu priorytetów odnoszą się do sfery działań dotyczących realizacji **prawa do pracy**:

- ograniczenie bezrobocia długookresowego;
- zmniejszenie bezrobocia młodzieży;
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród niepełnosprawnych;
- zwiększanie liczby uczestników aktywnej polityki rynku pracy.

W zakresie realizacji **prawa do ochrony zdrowia**:

- wydłużenie przeciętnego trwania życia w sprawności;
- upowszechnienie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- zwiększenie zakresu objęcia kobiet i dzieci programami zdrowia publicznego.

W zakresie realizacji **innych praw społecznych**:

- zwiększenie dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością;
- zapewnienie lepszego dostępu do pracowników socjalnych;
- rozwinięcie pomocy środowiskowej i zwiększenie liczby osób objętych jej usługami;
- zwiększenie zaangażowania obywateli w działalność społeczną;
- realizacja Narodowej Strategii Integracji Społecznej przez samorządy terytorialne;
- zwiększenie dostępu do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

1.4.3. KRAJOWY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej to program poprawy dostępu do praw społecznych i zwiększania poziomu ich realizacji. Jest to również zasadniczy instrument osiągania integracji społecznej w europejskim modelu społecznym. Realizacja praw społecznych wymaga oczywiście poniesienia określonych kosztów, tak samo jak realizacja wszystkich innych kategorii praw człowieka zawartych w prawie międzynarodowym i krajowym. Należy więc zapewnić w sposób trwały zasoby finansowe, kadrowe, lokalowe, rzeczowe i inne instytucjom odpowiedzialnym za realizację tych praw.

Prawa społeczne powinny mieć obecnie priorytet w wydatkach publicznych. Ich realizacja znacznie się pogorszyła w ostatnich latach, a więc zmniejsza się poziom inte-

gracji społecznej i zwiększa się skala i zasięg procesów wykluczenia społecznego. W Krajowym Planie Działań na rzecz Integracji Społecznej za najważniejsze uznano:

- działania edukacyjne, socjalne i zdrowotne zapobiegające wykluczeniu oraz wspierające grupy zagrożone;
- budowę systemu bezpieczeństwa socjalnego i przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu;
- realizację prawa do pracy dla każdego, w tym szczególnie dla grup defaworyzowanych na rynku pracy poprzez odpowiednią politykę makroekonomiczną i politykę zatrudnienia;
- rozwój systemu instytucjonalnego z jasnym podziałem odpowiedzialności instytucji rządowych i samorządowych, otwierającego przestrzeń dla aktywności obywatelskiej i upodmiotowienia osób korzystających z usług społecznych, świadczonych zarówno przez państwo, jak i przez organizacje pozarządowe.

Na poziomie operacyjnym ważne jest, że polska polityka integracji społecznej musi być realizowana **we współpracy z szeroko rozumianymi partnerami społecznymi**. Szczególnie chodzi tu o związki zawodowe i związki pracodawców, organizacje pozarządowe, samorządy lokalne oraz odpowiednie charytatywne instytucje kościołów i związków wyznaniowych. Niezależnie od osiągniętego poziomu zamożności oraz stanu koniunktury gospodarczej państwo nie jest w stanie zrealizować celów tej polityki bez partnerstwa z innymi instytucjami. W tym kontekście ustalono następujące priorytety na najbliższe dwa lata:

- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną, głównie poprzez zwiększenie ich uczestnictwa w działalności organizacji pozarządowych i innych formach pracy społecznej oraz samopomocy;
- wzrost liczby samorządów, które z pełną wrażliwością i zaangażowaniem podejmuje się tworzenia lokalnych strategii przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, a następnie zrealizują ich założenia.

1.4.4. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Ze względu na swój strategiczny charakter strategia budowana na poziomie lokalnym musi uwzględniać i brać pod uwagę przesłanki zawarte w dokumentach strategicznych podmiotów, z którymi gmina współpracuje na zasadzie partnerstwa. Jednym z nich jest samorząd województwa śląskiego. Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą

nr I/24/1/2000 z dnia 25 września 2000 roku przyjął dokument pt.: „Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015”. Odnajdujemy w nim priorytety istotne ze względu na kształtowanie lokalnej polityki społecznej. W szczególności natomiast warto mieć na uwadze wskazane poniżej pozycje:

„B: Umacnianie solidarności i więzi międzyludzkich, poprawa stanu zdrowia oraz bezpieczeństwa socjalnego i publicznego mieszkańców oraz cele strategiczne:

C₃ – Zbudowanie zintegrowanego systemu pomocy społecznej.

C₅ – Poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu.

C₇ – Wzmocnienie trwałości rodziny, wspieranie jej rozwoju, wyrównywanie szans różnych typów rodzin, a także aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na rzecz wzmacniania rodzin”.

Należy także pamiętać o funkcjonujących na szczeblu wojewódzkim programach, takich jak:

- Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych dla województwa śląskiego na lata 2000-2005, przyjęty uchwałą nr I/21/26/2000 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 20 czerwca 2000 roku, zmieniony uchwałą nr I/46/1/2002 z dnia 21 stycznia 2002 roku i uchwałą nr II/15/18/2003 z dnia 15 grudnia 2003 roku;
- Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu na lata 2003-2005, przyjęty uchwałą nr II/11/11/2003 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 25 sierpnia 2003 roku;
- Program współpracy województwa śląskiego z organizacjami pozarządowymi na rok 2004, przyjęty uchwałą nr II/15/2/2003 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 15 grudnia 2003 roku.

1.4.5. STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU BIELSKIEGO W OBSZARZE POMOCY SPOŁECZNEJ NA LATA 2002-2015

W 2002 roku Rada Powiatu Bielskiego uchwaliła Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Bielskiego w obszarze Pomocy Społecznej na lata 2002-2015.

Celem głównym tego dokumentu jest:

- ❖ Poprawa jakości życia mieszkańców powiatu, potrzebujących wsparcia oraz zagrożonych marginalizacją poprzez wykorzystanie aktywności osób i rodzin oraz wszystkich zasobów środowiska lokalnego.

Do celów szczegółowych zaliczono:

1. Zapewnienie niezbędnego wsparcia rodzinom i dzieciom w powiecie bielskim.

Cel ten może być realizowany poprzez:

- organizowanie środowiskowych form wsparcia rodzinom i dzieciom, znajdującym się z różnych przyczyn w trudnej sytuacji życiowej,
- organizowanie zastępczych, przede wszystkim rodzinnych, form opieki nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej,
- organizowanie różnych form wsparcia, głównie środowiskowych, dla dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie,
- stosowanie skutecznych form pracy z rodzinami dysfunkcyjnymi, których dzieci przebywają czasowo w zastępczych formach opieki,
- organizowanie pomocy ofiarom przemocy domowej,
- organizowanie mieszkań chronionych dla usamodzielnianej młodzieży opuszczającej rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze.

2. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym możliwości pełnego funkcjonowania w społeczności lokalnej i zaspokajania potrzeb.

Ten cel strategiczny realizowany będzie między innymi poprzez:

- prowadzenie środowiskowych form wsparcia dla osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin (w tym środowiskowych domów samopomocy),
- organizowanie mieszkań chronionych dla dorosłych osób niepełnosprawnych, które funkcjonują poza rodziną lub tej rodziny nie mają,
- stosowanie różnych form pracy (z osobami niepełnosprawnymi i społecznością lokalną), aby doprowadziły do samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania.

3. Zwiększenie szans mieszkańców powiatu do prawidłowego funkcjonowania na rynku pracy.

W działaniach podejmowanych dla realizacji tego celu strategicznego główny nacisk należy położyć na:

- organizowanie różnych form wsparcia dla osób i rodzin znajdujących się w kryzysie z powodu bezrobocia,

- współpracę instytucji pomocy społecznej z Powiatowym Urzędem Pracy na płaszczyznach przeciwdziałania bezrobociu, wczesnej interwencji i łagodzenia skutków,
  - stosowanie takich form pracy z bezrobotnymi klientami pomocy społecznej, aby mieli szansę stać się aktywnymi na rynku pracy.
4. Stworzenie warunków sprzyjających samowystarczalności osób przewlekle chorych i starszych.

Dla realizacji tego celu konieczne jest podjęcie działań przez gminy i ewentualne zawieranie porozumień ponadgminnych w obszarach takich jak:

- organizowanie środowiskowych form wsparcia dla osób starszych, takich jak domy dziennego pobytu, kluby,
  - współpraca pomocy społecznej ze służbą zdrowia w zakresie organizowania domowej oraz instytucjonalnej opieki długoterminowej nad osobami przewlekle chorymi,
  - udzielanie wsparcia rodzinom, w których przebywają osoby starsze, przewlekle chore oraz chorzy terminalnie,
  - organizowanie mieszkań chronionych i rodzinnych domów pomocy dla osób starszych, które funkcjonują poza rodziną, a są na tyle sprawne, że przy niewielkim wsparciu mogą funkcjonować samodzielnie.
5. Stworzenie warunków readaptacji społecznej dla osób i grup wykluczonych ze społeczeństwa i zagrożonych marginalizacją.

Ten cel strategiczny może być realizowany poprzez podejmowanie przez gminy takich działań jak:

- współpraca pomocy społecznej z różnymi instytucjami (w tym również spółdzielniami mieszkaniowymi) na płaszczyznach przeciwdziałania i wczesnej interwencji bezdomności osób i rodzin,
- organizowanie różnych form pomocy osobom i rodzinom bezdomnym – od noclegowni i schroniska, poprzez dom dla bezdomnych (na zasadzie porozumień ponadgminnych) po mieszkania kontraktowe i socjalne,
- stosowanie różnych form pracy, służących readaptacji społecznej osób opuszczających zakłady karne i areszty śledcze,
- stosowanie podejścia sieciowego w pracy z grupami zagrożonymi marginalizacją i wykluczeniem.

Dla realizacji wszystkich celów strategicznych konieczne będzie również podejmowanie takich działań jak:

1. Ustawiczne szkolenie kadry pomocy społecznej w zakresie pracy z różnymi kategoriami klientów i rozwiązywania ważnych kwestii społecznych.
2. Pozyskiwanie do współpracy organizacji społecznych w zakresie zarówno rozpoznania potrzeb i oczekiwań mieszkańców powiatu jak i ich zaspokajania.
3. Pozyskiwanie poprzez Urząd Marszałkowski i Wojewódzki Urząd Pracy funduszy z Unii Europejskiej na realizację konkretnych programów pomocowych, a przede wszystkim Funduszy: PHARE, SAPARD, a także z programów takich jak Leonardo da Vinci oraz z Europejskiego Funduszu Społecznego.
4. Stałe monitorowanie i okresowa ocena zadań realizowanych dla osiągnięcia celów strategicznych, a także promulgacja wyników działań.

1.4.6. KWESTIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W STRATEGII ROZWOJU DLA GMINY PORĄBKA

Kwestia rozwiązywania problemów społecznych stanowi część opracowania dotyczącego Strategii Rozwoju dla Gminy Porąbka. Przyjęty horyzont czasowy obejmuje lata 2002-2015. Okres ten pozwoli na zrealizowanie zaplanowanych zamierzeń, na dokonanie oceny skuteczności obranych kierunków zmian oraz pozwoli ocenić efektywność tworzonych nowych struktur pomocy społecznej na terenie powiatu.

Misja gminy Porąbka jest następująca: Porąbka jest gminą przyjazną dla środowiska, życzliwą dla turystów i otwartą dla przybyszów oraz troskliwą w stosunku do mieszkańców, której społeczność poprzez współpracę i obywatelską postawę przejmuje odpowiedzialność za rozwój gospodarczy i społeczny gminy. Odpowiedzialność ta wyrażać się będzie we wspólnych działaniach zmierzających do urzeczywistnienia określonej wizji gminy roku 2015 i realizacji zapisanych w Strategii Rozwoju Gminy celów.

Hierarchia tych celów przedstawia się następująco:

1. Aktywna ochrona środowiska.
2. Rozwój oświaty, edukacji i kultury.
3. Doskonalenie infrastruktury technicznej.
4. Poprawa bezpieczeństwa publicznego.

5. Tworzenie nowych miejsc pracy.

6. Rozwój turystyki i rekreacji.

Kwestie społeczne znajdują swoje odzwierciedlenie w szczególności w następujących celach strategicznych i operacyjnych:

Cel strategiczny nr II – **ROZWÓJ OŚWIATY, EDUKACJI I KULTURY.**

Cel operacyjny 3 – Organizacja czasu wolnego mieszkańców.

Cel strategiczny nr III – **DOSKONALENIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.**

Cel operacyjny 5 – Budowa infrastruktury dla osób niepełnosprawnych.

Cel strategiczny nr V – **TWORZENIE NOWYCH MIEJSC PRACY.**

Cel operacyjny 1 – Stworzenie warunków do lokalizacji na terenie gminy inwestycji generujących nowe miejsca pracy.

2. CZĘŚĆ

DIAGNOSTYCZNO-ANALITYCZNA

Część diagnostyczno-analityczna zawiera diagnozę problemów społecznych gminy. Diagnoza została oparta na badaniu źródeł zastanych oraz analizie skonstruowanych specjalnie do tego celu ankiet i wywiadów.

2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY

Porąbka jest gminą położoną nad rzeką Sołą wśród stoków Beskidu Małego. Jest jedną z kilku jednostek samorządu terytorialnego wchodzącego w skład powiatu bielskiego. Zajmuje powierzchnię 6.429 km² i liczy 14.807 mieszkańców. Strukturę administracyjną tworzą sołectwa: Czaniec, Porąbka, Kobiernice, Bujaków. Liczba ich mieszkańców przedstawia się następująco: Czaniec – 5.497 osób, Porąbka – 3.832, Kobiernice – 3.322, Bujaków – 2.156.

Malownicze otoczenie wsi tworzących gminę stanowią zbiorniki wody w Porąbce, Międzybrodziu, Czańcu i na górze Żar.

Pierwsze wzmianki historyczne o Porąbce znajdujemy w dokumentach pochodzących z XII wieku. Gmina Porąbka wchodziła w skład Ziemi Oświęcimskiej, której zwi-

azek ze Śląskiem datuje się od 1179 roku, tj. od chwili podarowania przez Kazimierza Sprawiedliwego Mieszkowi Plątonogiemu grodu Oświęcim, powiatu oświęcimskiego i bytomskiego. Po śmierci Mieszka ziemie te odziedziczył jego syn Kazimierz, a po jego śmierci Henryk Brodaty. W 1316 roku Ziemia Oświęcimska przypadła księciu Władysławowi, który jako pierwszy suwerenny książę oświęcimskim utrzymywał swą posiadłość w pełnej niezależności politycznej od Polski i Czech. Od 1457 roku Ziemia Oświęcimska stała się własnością króla Kazimierza Jagiellończyka, znalazła się w Koronie Polskiej i jej granica stała się granicą Rzeczypospolitej. Po rozbiorach Polski ziemie te znalazły się w obszarze Cesarstwa Austro-Węgierskiego. Ten stan przetrwał aż do jego upadku po pierwszej wojnie światowej.

Tereny gminy nawiedzały w przeszłości różne epidemie. Do dzisiaj zachowały się zabytkowe kapliczki, stawiane jako wyraz pobożności, a także dziękczynienia za uchronienie od zarazy, głodu, powodzi, czy innej klęski żywiołowej. Do najciekawszych należą: kamienna figura Matki Boskiej Bolesnej na Bukowcu, kapliczka św. Rozalii w Porąbce i kamienna słupowa kapliczka z 1805 r. stojąca na placu kościelnym w Kobiernicach.

Mieszkańcy gminy utrzymywali się zasadniczo z rolnictwa i trochę z rzemiosła, jednak najwięcej osób pracowało w fabrykach w Bielsku-Białej. Dopiero wybudowanie w okresie międzywojennym zapory w Porąbce, zbiornika wyrównawczego w Czańcu oraz elektrowni pompowo-szczytowej Porąbka-Żar zmieniło całkowicie charakter gminy.

Na terenie gminy Porąbka znajdują się 932 podmioty gospodarcze, w tym 913 prywatnych i 19 podmiotów publicznych. Wśród nich jest ok. 20 firm średnich, zatrudniających 11-50 osób, pozostałe to firmy małe zatrudniające nie więcej niż 10 osób, prowadzące różnorodną działalność gospodarczą, między innymi: rzemieślniczą, produkcyjną, handlową, gastronomiczną i usługową. Duży odsetek mieszkańców znajduje również zatrudnienie poza obszarem gminy, w kopalniach węgla kamiennego na Śląsku oraz zakładach przemysłowych Bielska-Białej, Kęt i Oświęcimia.

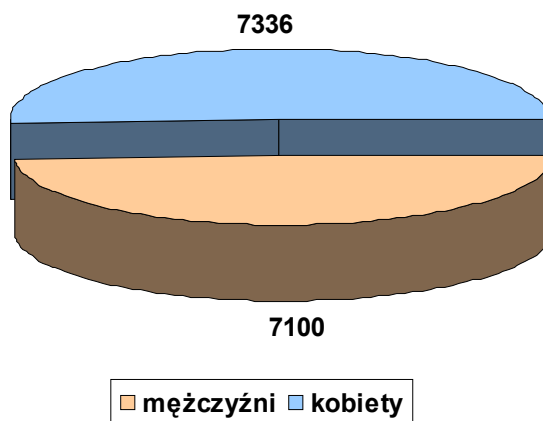
Na terenie gminy Porąbka jest 6 przedszkoli, do których uczęszcza 369 dzieci, 4 szkoły podstawowe, w których uczy się 1.077 uczniów, oraz 4 gimnazja, w których kształcą się 611 uczniów. Na terenie gminy nie ma szkół ponadgimnazjalnych.

Mieszkańcy gminy Porąbka mają zapewnioną opiekę zdrowotną w 3 przychodniach zdrowia i w 2 gabinetach prywatnych.

2.2. DEMOGRAFIA

Poniżej prezentujemy sytuację demograficzną gminy Porąbka w świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku.

Ludność gminy

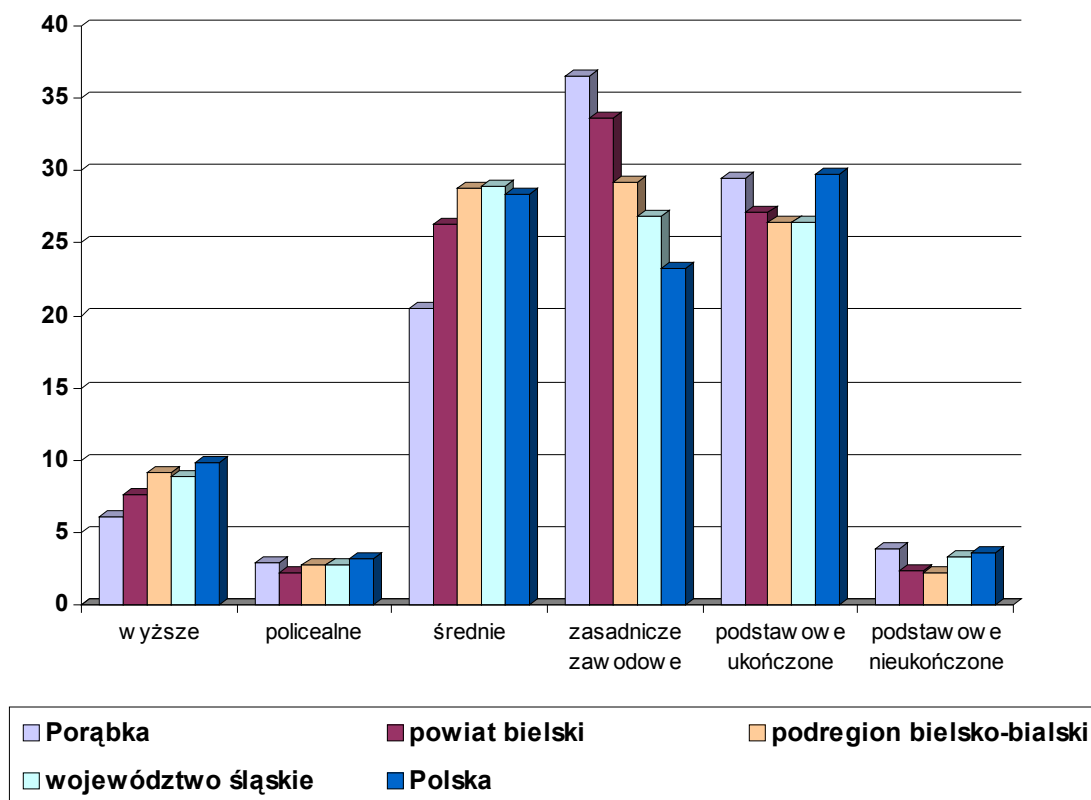

Dane: Narodowy Spis Powszechny

Gminę Porąbka w 2002 r. zamieszkiwało 14.436 osób, w tym 7.100 mężczyzn i 7.336 kobiet .

Ludność według poziomu wykształcenia (w procentach)

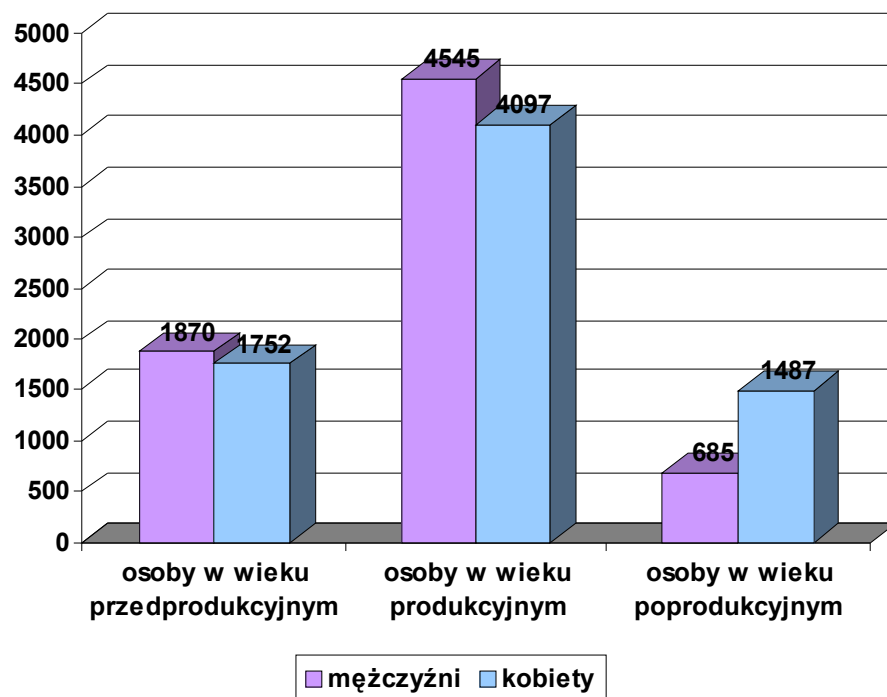

Dane: Narodowy Spis Powszechny

Struktury wykształcenia w gminie Porąbka nie można wprost porównać do struktury innego szczebla podziału terytorialnego. W gminie Porąbka największe grupy stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 36,51 procent (powiat 33,64 procent, województwo 26,80 procent, Polska 23,25 procent) oraz podstawowym ukończonym – 29,46 procent (powiat 27,13 procent, województwo 26,43 procent, Polska 29,76 procent). Następną co do liczebności grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim – jest ich w gminie 20,56 procent (powiat 26,28 procent, województwo 28,88 procent, Polska 28,32 procent). Najmniej liczną grupą są osoby z wykształceniem policealnym – w gminie jest ich 2,86 procent (powiat 2,26 procent, województwo 2,77 procent, Polska 3,16 procent). Jeżeli chodzi o wykształcenie wyższe, to posiada je tylko 6,03 procent mieszkańców gminy (powiat 7,62 procent, województwo 8,91 procent, Polska 9,88 procent). Natomiast grupa osób z wykształceniem podstawowym nieukończonym oraz bez wykształcenia szkolnego stanowi w gminie 3,88 procent mieszkańców (powiat 2,31 procent, województwo 3,35 procent, Polska 3,64).

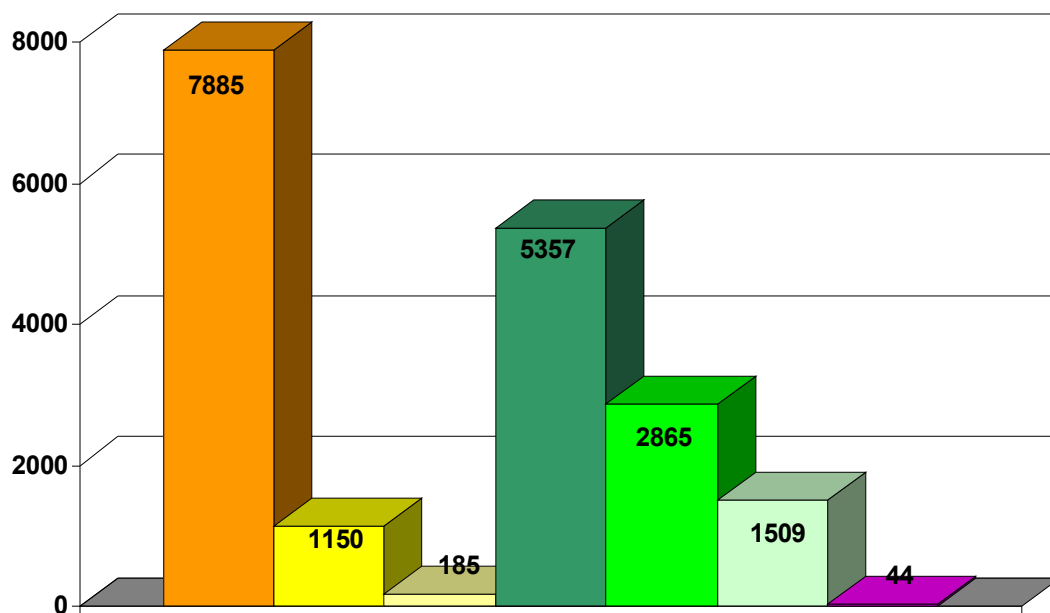
Struktura wiekowa mieszkańców gminy Porąbka według płci

Dane: Narodowy Spis Powszechny

Analizując strukturę wiekową mieszkańców gminy Porąbka według płci, należy stwierdzić przewagę mężczyzn wśród osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz ponad dwukrotnie większą liczbę kobiet wśród osób w wieku poprodukcyjnym.

W roku 2002 w gminie Porąbka zanotowano wzrost urodzeń liczby dzieci w stosunku do roku poprzedniego.

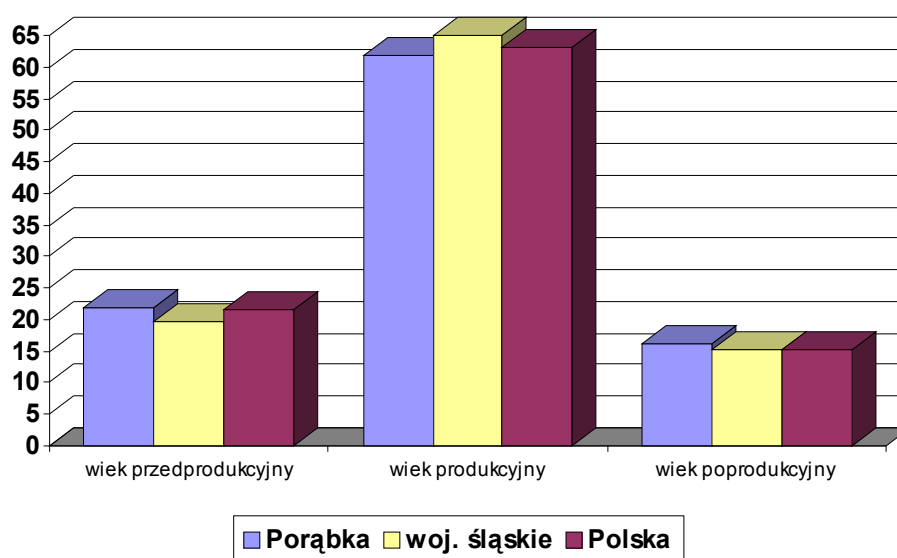

z pracy najemnej	z pracy na rachunek własny
z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	z pozostałych źródeł
z emerytur	z rent
nie ustalono	

Dane: Narodowy Spis Powszechny

Według danych Spisu Powszechnego spośród 14.436 mieszkańców gminy 9.035 osób (czyli 62,59 procent) utrzymuje się z pracy, w tym 7.885 osoby z pracy na-
jemnej, 1.150 osób z pracy na własny rachunek, a także 185 osób z pracy we własnym
gospodarstwie rolnym. Z pozostałych źródeł utrzymuje się 5.357 osób, z czego 2865
mieszkańców gminy korzysta ze świadczeń emerytalnych, a 1.509 osób otrzymuje ren-
ty. Nie ustalono źródła utrzymania dla 44 osób.

Struktura wiekowa mieszkańców gminy Porąbka w 2004 roku w porównaniu z województwem i krajem (w procentach)

Badania własne Centrum AV

Analizując strukturę wiekową mieszkańców gminy Porąbka należy stwierdzić, że jest ona porównywalna zarówno z województwem śląskim jak i strukturą demograficzną całej Polski. Z danych procentowych wynika, iż struktura wiekowa mieszkańców Porąbki jest korzystna, co przejawia się w większej liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu z osobami w wieku poprodukcyjnym.

2.3. PROBLEMY SPOŁECZNE Z PERSPEKTYWY OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Według ustawy o pomocy społecznej pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2.1). Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. (art. 3.1).

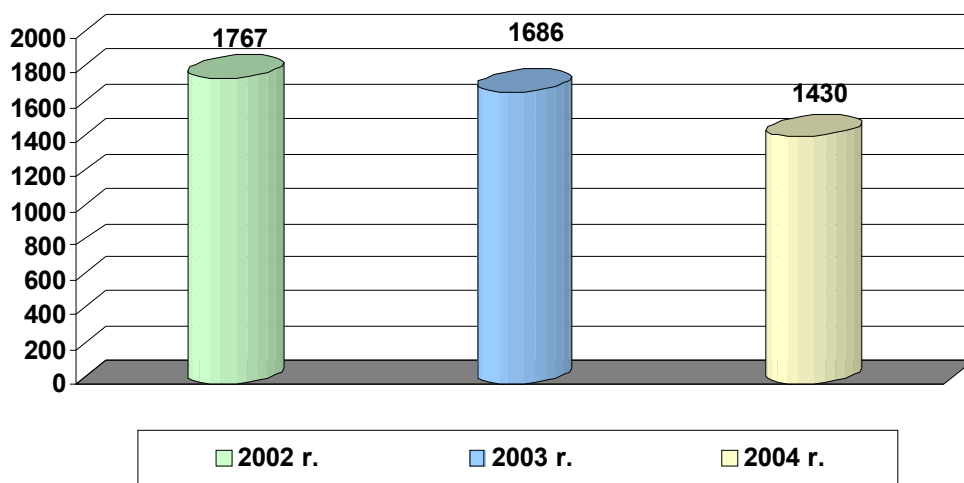
Ustawa o pomocy społecznej stwierdza, że udziela się pomocy osobom i rodzinom w szczególności z powodu: 1) ubóstwa, 2) sieroctwa, 3) bezdomności, 4) bezrobocia, 5) niepełnosprawności, 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby, 7) przemocy w rodzinie, 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych 10) braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, 13) alkoholizmu lub narkomanii, 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy odpowiedzialny jest Ośrodek Pomocy Społecznej. Do jego obowiązków należy:

- prowadzenie diagnostyki jednostkowej i środowiskowej,
- bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń (w tym organizowanie opieki i usług domowych,
- współpraca z organizacjami i instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym,
- aktywizowanie środowiska lokalnego.

W gminie Porąbka liczba osób objętych pomocą społeczną w latach 2002-2004 wykazuje tendencję malejącą. Znaczny spadek liczby podopiecznych notuje się w 2004 roku. W stosunku do 2002 roku liczba osób objętych pomocą w 2004 roku zmalała o 337, co stanowi spadek liczby podopiecznych o ok. 20 % .

Osoby objęte pomocą społeczną w latach 2002-2004

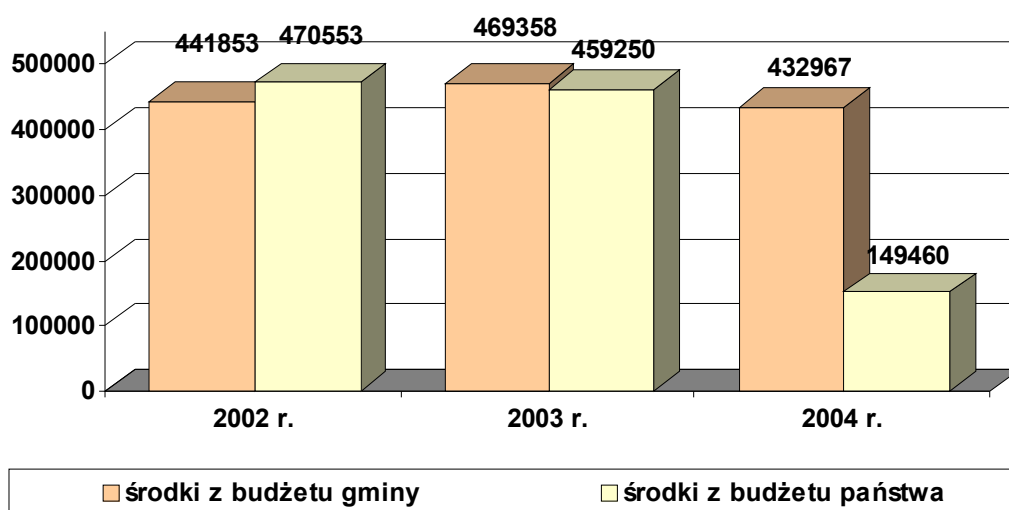
Dane: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Porąbce

Z powyższego wykresu wynika, że w 2002 roku wsparto pomocą 1.767 osób, w 2003 roku – 1.686 osób, a więc o 81 osób mniej, natomiast w roku 2004 z pomocy skorzystało 1.430 osób, zatem o 256 osób mniej niż rok wcześniej. W stosunku do ogółu mieszkańców gminy Porąbka pomocy udzielono: w 2002 roku – 11,9% ogółu mieszkańców, w 2003 r. – 11,4%, natomiast w 2004 r. – 9,7%.

Malejąca liczba osób objętych pomocą najprawdopodobniej spowodowana jest zmianami w ustawie o pomocy społecznej.

Wydatki na pomoc społeczną w latach 2002-2004

Dane: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Porąbce

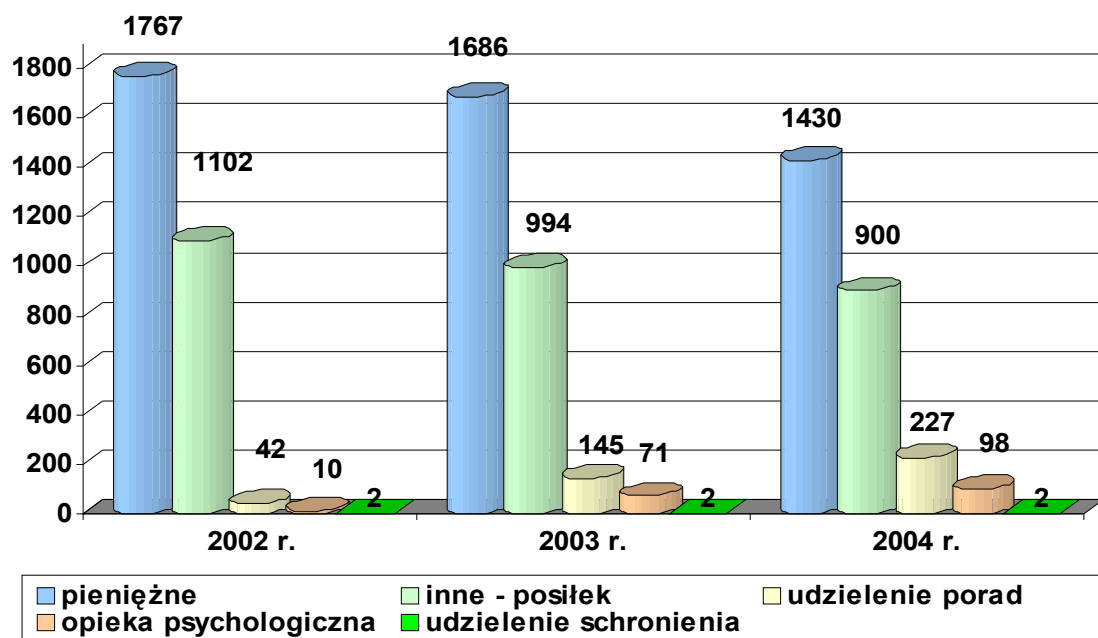

Dane zawarte w wykresie wskazują, że na przestrzeni lat 2002-2004 wielkość wydatków przeznaczonych na udzielenie pomocy społecznej znacznie się zmniejszyła. Porównując rok 2004 (582.427 zł) do roku 2002 (912.406 zł), wydatki ogółem zmalały o 329.979 zł, tj. niemal o 36,2 3%. Należy zaznaczyć, że w 2004 r. zmniejszyła się zarówno wysokość środków pochodzących z budżetu gminy, przeznaczonych na zadania własne, jak i wysokość środków z budżetu państwa na zadania zlecone. Natomiast w 2003 r. w stosunku do 2002 r. wielkość środków na zadania własne uległa zwiększeniu o 27.505 zł, a na zadania zlecone zmniejszeniu o 11.303 zł.

W 2002 r. wielkość środków z budżetu gminy na zadania własne wynosiła 441.853 zł, w 2003 r. 469.358 zł, czyli nastąpił wzrost o 27.505 zł, natomiast w 2004 r. wielkość tych środków zmalała o 8.886 zł w stosunku do 2002 r., a o 36.391 zł, w stosunku do 2003 r.

Z roku na rok zmniejszała się natomiast wysokość środków pochodzących z budżetu państwa, a przeznaczonych na zadania zlecone. I tak w roku 2002 z budżetu państwa wpłynęło 470.553 zł, w 2003 roku 459.250 zł, tj. o 11.303 zł mniej, zaś w 2004 roku wpłynęło tylko 149.460 zł, tj. o 321.093 zł mniej, czyli o ponad 68 % mniej niż w roku 2002.

Rodzaje pomocy udzielanej przez GOPS w latach 2002-2004

Dane: Urząd Gminy w Porąbce

Analiza danych pozwala stwierdzić, że świadczenia pieniężne są preferowaną przez beneficjentów formą pomocy, z tym że od roku 2003 spada liczba świadczeń pie-

niężnych – z 1.767 w 2002 roku do 1.686 w 2003 roku, aż do 1.430 w 2004 roku. Natomiast świadczenia rzeczowe były udzielane tylko w 2003 roku 430 osobom, tj. 102 rodzinom. Zanotowano natomiast wzrost w przypadku ilości porad udzielonych przez pracowników Ośrodka. Ponadtrzykrotny wzrost ich liczby w roku 2003 i ponadpięciokrotny w 2004 w stosunku do roku 2002 może świadczyć o wzrastającej liczbie problemów, jakie stanęły przed gminą, albo o tym, że gmina przestała sobie radzić z kwestiami społecznymi, jakie rok wcześniej być może uważano już za rozwiązane.

Na przestrzeni trzech lat odnotowano wzrost świadczeń typu „opieka psychologiczna”. W 2002 roku objęto tą formą pomocy 10 osób (10 rodzin), w 2003 roku już 71 beneficjentów (69 rodzin), a w 2004 roku – 98 osób (95 rodzin). Wzrastająca liczba tego rodzaju świadczeń świadczy o nieradzeniu sobie z problemami i potrzebie pomocy specjalistów. Bardzo często stan braku odporności psychicznej wywołuje utrata pracy, brak zapewnienia rodzinie środków do życia, załamanie nerwowe wywołane utratą poczucia stabilności, bezpieczeństwa.

Wśród innego rodzaju świadczeń w gminie Porąbka odnotowuje się również udzielanie schronienia. Jednakże ta forma pomocy ma bardzo znikomy zakres, odnotowano bowiem każdego roku po 2 osoby, które z niej skorzystały. Natomiast w gminie Porąbka mieszkańcy często korzystają z pomocy w postaci posiłku. Tą formą pomocy w 2002 r. objęto 1.702 osoby (224 rodziny), w 2003 r. 994 osoby (200 rodzin), a w 2004 r. 900 osób (182 rodziny). Wystąpienie tego rodzaju świadczenia wskazuje na zjawisko zubożenia rodzin. Trudności z pracą, niskie dochody, bezrobocie stwarzają trudności w zapewnieniu rodzinie podstawowych warunków życia, dlatego też zapewnienie posiłków, zwłaszcza dzieciom, staje się gwarancją stałego, ciepłego pożywienia dla niektórych rodzin.

W gminie występują świadczenia usług opiekuńczych. Jednak są one marginalne, nie mające już takiego znaczenia dla mieszkańców gminy jak ww. formy pomocy.

W poniższej tabeli przedstawiono ilość świadczeń w rozbiciu na liczbę osób oraz liczbę rodzin, które zostały objęte pomocą przez Ośrodek Pomocy Społecznej w latach 2002-2004.

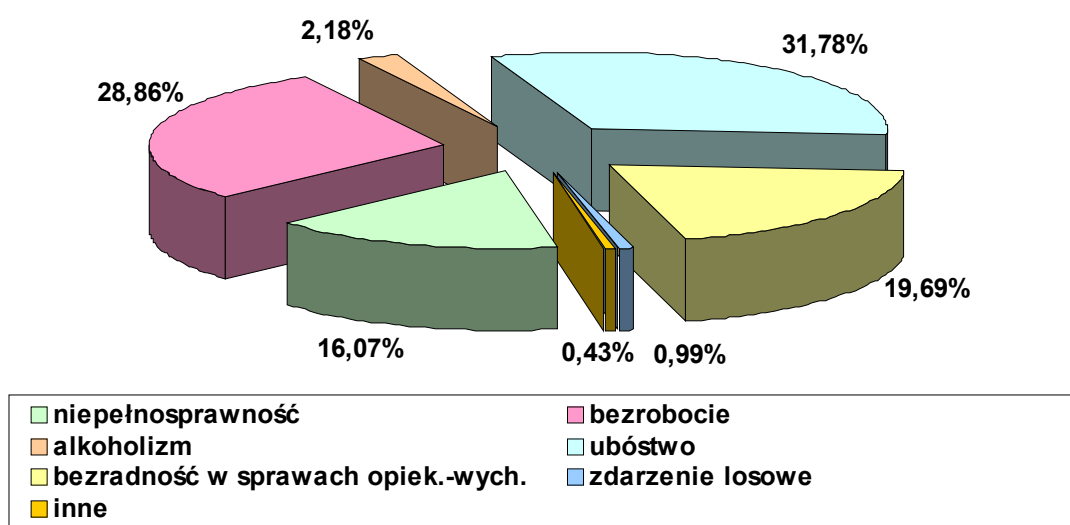
Typ świadczenia	2002 r.		2003 r.		2004 r.	
	liczba osób	liczba rodzin	liczba osób	liczba rodzin	liczba osób	liczba rodzin
pieniężne	1767	473	1686	474	1430	397
rzeczowe	-	-	430	102	-	-

udzielenie porad	42	42	145	140	227	219
opieka psychologiczna	10	10	71	69	98	95
udzielenia schronienia	2	2	2	2	2	3
inne – posiłek	1102	224	994	200	900	-

Dane: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Porąbce

Powody przyznania pomocy społecznej w 2004 r.

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Porąbce

Zasadniczą przyczyną, w związku z którą mieszkańcy wnioskuje o pomoc z systemu pomocy społecznej, jest ubóstwo – 991osób (278 rodzin). Istotną przyczyną udzielanego wsparcia w gminie są również: bezrobocie – 900 osób (245 rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 614 osób (121 rodzin) oraz problemy niepełnosprawności – 501 osób (143 ro-

dziny). Kolejnym powodem przyznania pomocy jest alkoholizm i zdarzenia losowe. W tej kategorii pomoc przyznano odpowiednio: 68 osobom (21 rodzinom) i 31 osobom (8 rodzinom). W zakresie kategorii „inne” (13 osób) znalazły się: narkomania – 3 osoby (1 rodzina), bezdomność – 5 osób (4 rodziny), trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego – 3 osoby (3 rodziny) oraz sytuacje kryzysowe – 2 osoby (1 rodzina).

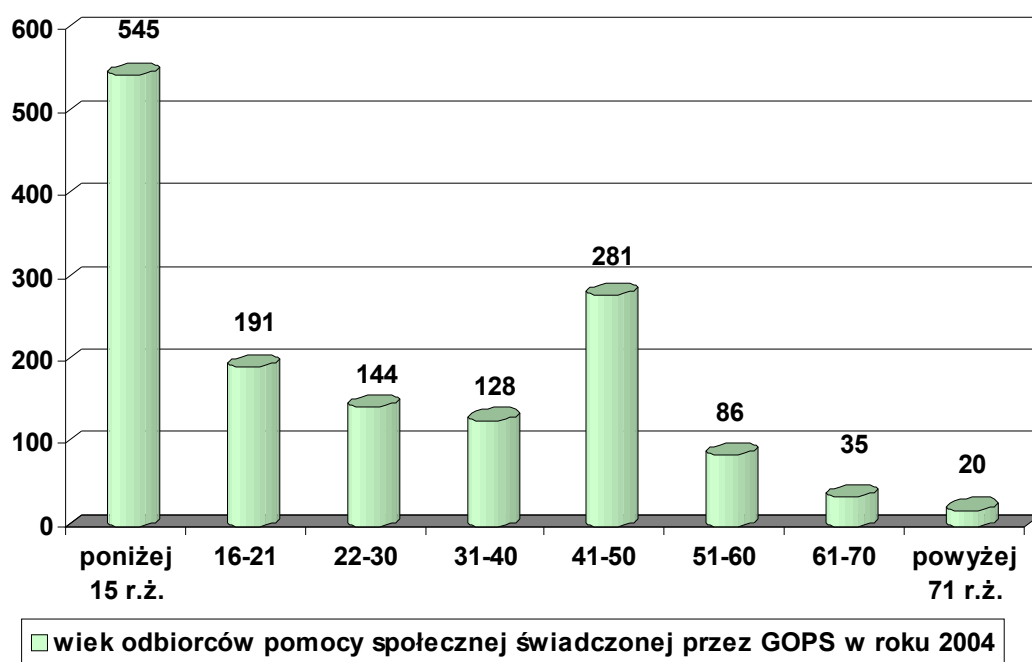
Na podstawie powyższej analizy można wywnioskować, że w gminie problem alkoholizmu jest niewspółmiernie mały w porównaniu do wcześniej wymienionych przyczyn wsparcia opieką społeczną (tylko 68 osób).

Z analizy wynika również, że w tle pozostają problemy bezdomności, narkomanii, sytuacji kryzysowych, gdzie w każdej z tych kategorii wsparto pomocą pojedyncze osoby. W kategorii „trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego” również odnotowano pojedyncze przypadki udzielanej pomocy.

Tak więc jak wynika z przeprowadzonej analizy największym problemem społecznym w gminie jest ubóstwo i bezrobocie, które są podstawowymi powodami przyznawania pomocy społecznej. Bez wątpienia jest to złożone zjawisko społeczne, bowiem oba te elementy są ze sobą bardzo powiązane – bezrobocie powoduje ubóstwo, które pogłębia się przy utrzymującym się bezrobociu.

Jeśli chodzi o strukturę demograficzną odbiorców pomocy społecznej świadczonej przez Ośrodek Pomocy Społecznej w gminie Porąbka przedstawia się ona następująco:

Struktura demograficzna odbiorców pomocy społecznej w 2004 r.
--

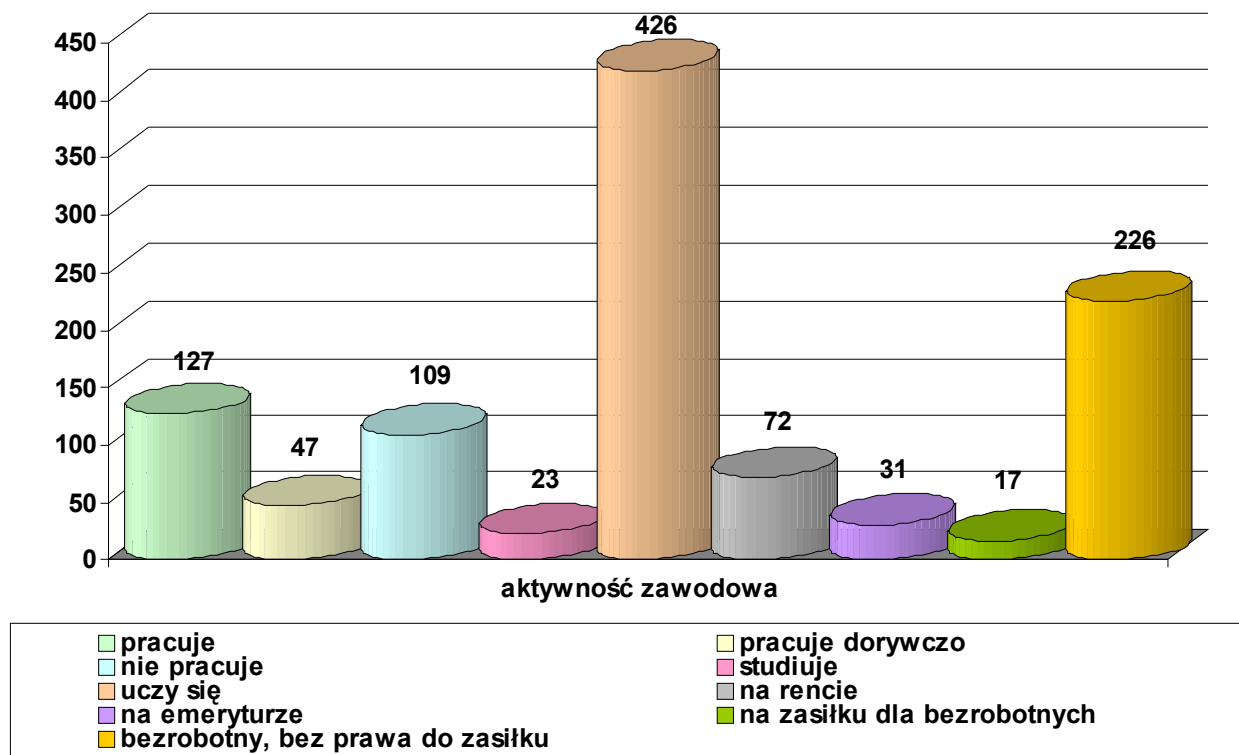

Dane: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Porąbce

W 2004 roku udzielono pomocy społecznej łącznie 1430 osobom. Największą grupę stanowią dzieci poniżej 15 roku życia (545 osób). Następną jest grupa osób w wieku 41-50 lat (281 osób) oraz młodzież między 16 a 21 rokiem życia (191 osób). Znaczną grupę stanowią osoby w wieku 22-30 lat – 144 osoby i w wieku 31-40 lat – 128 osób, którym udzielono pomocy, natomiast mieszkańcy w wieku 51-60 lat to grupa 86 osób. Najmniej wsparto najstarszych: w grupie wiekowej między 61 a 70 rokiem życia było to tylko 35 osób, a w grupie osób w wieku 71 lat i starszych – 20 osób.

Warto również określić strukturę odbiorców pomocy społecznej ze względu na aktywność zawodową w 2004 roku.

Aktywność zawodowa odbiorców pomocy społecznej w 2004 r.

Dane: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Porąbce

Z powyższego wykresu wynika, że Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wsparł przede wszystkim osoby uczące się – w tej grupie było 426 beneficjentów, tj. 39,52% ogółu osób, którym udzielono pomocy. Następną grupą byli bezrobotni bez prawa do zasiłku (226 osób, tj. 20,96%), osoby pracujące – 127 osób stanowiących 11,78% ogółu, a także osoby niepracujące (109 osób, tj. 10,11%). Na rencie przebywały 72 osoby, tj. 6,68%, a na emeryturze 31 osób, co stanowi 2,86% ogółu. Spośród osób, które wsparto pomocą, 47 pracuje dorywczo (4,36%), 23 osoby studiują (2,13%). Najmniejszą grupę stanowią osoby bezrobotne otrzymujące zasiłek (17 osób, tj. 1,58%).

Wydatki na świadczenia rodzinne za okres od maja do grudnia 2004 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki - ogółem
1.	Zasiłki rodzinne	310 142
2.	Dodatki do zasiłków rodzinnych, w tym z tytułu:	678 195
2.1.	Urodzenia dziecka	17 500
2.2.	Opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	236 399
2.3.	Samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania	6 400
2.4.	Samotnego wychowywania dziecka	317 526
2.5.	Kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	18 010
2.5.1.	Kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego do 5 roku życia	3 450
2.5.2.	Kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego powyżej 5 roku życia	14 560

2.6.	Rozpoczęcie roku szkolnego	48 600
2.7.	Podjęcie przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania:	33 760
2.7.1.	Na pokrycie wydatków związanych z zamieszkaniem w miejscowości, w której znajduje się szkoła	
2.7.2.	Na pokrycie wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się szkoła	33 760
3.	Zasiłki rodzinne z dodatkami (w.1 + w.2)	988 337
4.	Zasiłki pielęgnacyjne	46 800
5.	Świadczenia pielęgnacyjne	66 542
6.	Świadczenia opiekuńcze (w.4 + w.5)	113 342
7.	Razem (w.3 + w.6)	1 101 679

Dane: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Porąbce

Według danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Porąbce wydatki na świadczenia za okres od maja do grudnia 2004 r. łącznie stanowią sumę 1.101.679 zł, z czego największa kwota – 678.195 zł – to dodatki do zasiłków rodzinnych. Wydatki na zasiłki rodzinne to 310.142 zł. Ponadto Ośrodek wypłacił 46.800 zł na zasiłki pielęgnacyjne oraz 66.542 zł na świadczenia pielęgnacyjne.

2.4. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH

Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia utajonego oraz powszechności „pracy na czarno”. Bezrobocie powoduje, iż standard życia wielu ludzi stale się obniża i rozszerza się obszar patologii społecznej.

Bezrobotnym, zgodnie z definicją ustawową, jest osoba pozostająca bez pracy, ale jednocześnie zdolna i gotowa do jej podjęcia w pełnym wymiarze czasu. Bezrobocie, przyczyniając się do zubożenia materialnego, w bezpośredni sposób wpływa na poziom życia rodzin, wywierając negatywne skutki zwłaszcza w postaci:

- dezintegracji rodziny,
- zmniejszenia siły wsparcia emocjonalnego i solidarności pomiędzy członkami rodziny,
- zwiększenia ryzyka zaistnienia patologii życia społecznego.

Długookresowe bezrobocie ma wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka bezrobotnego oraz jego rodzinę. Jednym z pierwszych skutków utraty pracy jest obniżenie standardu życia rodziny, także wtedy, gdy otrzymywane są świadczenia kompensujące płacę. Sytuacja materialna osób dotkniętych bezrobociem zależy od ich standardu życia w czasie trwania zatrudnienia, a zwłaszcza od posiadanych dóbr trwałego użytku, oszczędności i długów.

Duże znaczenie ma poziom, od którego zaczyna się proces degradacji ekonomicznej i społecznej. W najbardziej dramatycznej sytuacji są rodziny świadczeniobiorców pomocy społecznej, które od dawna korzystały z systemu wsparcia socjalnego z powodu np. niskich dochodów, wielodzietności, inwalidztwa. Trudności finansowe w takich rodzinach prowadzą do drastycznych ograniczeń wydatków nawet na podstawowe potrzeby bytowe.

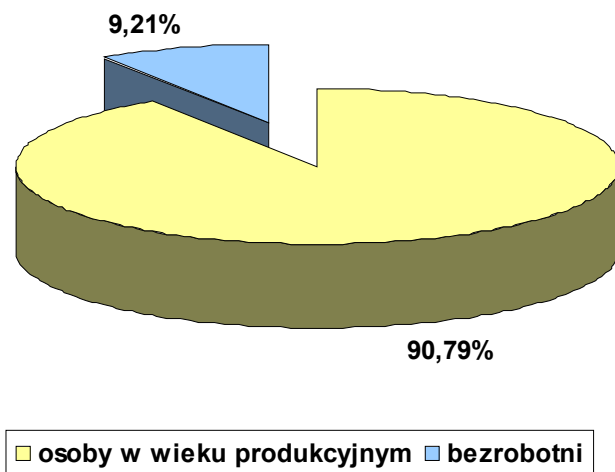
Problem bezrobocia dotyczy nie tylko osoby nim dotkniętej, lecz także całej rodziny. Pogorszenie stanu funkcjonowania rodziny jest proporcjonalne do okresu pozostawania bez pracy, co przejawia się problemami opiekuńczo-wychowawczymi, przemocą czy zanikiem autorytetu rodzicielskiego. Może także prowadzić do rozpadu rodziny. W tych okolicznościach pojawia się również groźba przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego.

Wzrost liczby bezrobotnych świadczeniobiorców powoduje przyrost ilości zadań z zakresu pomocy społecznej oraz zwiększenie puli wydatków na udzielanie pomocy. Sytuacja taka wymusza również konieczność dostosowania dotychczasowych form działania do nowych potrzeb. Ponieważ możliwości budżetu państwa i samorządu lokalnego są ograniczone, podstawowego znaczenia w pomocy w wychodzeniu z bezrobocia nabiera praca socjalna, która przyjmuje zróżnicowane formy.

Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych to między innymi pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego, rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na zatrudnienie oraz technika kontaktu, która pozwala na uzależnienie pomocy – formy, wysokości i okresu wypłacania świadczenia – od aktywności bezrobotnego i jego rodziny.

Niepokojący jest wpływ bezrobocia na zachowania patologiczne. Szczególnie niebezpiecznym zjawiskiem staje się przemoc w rodzinie. Długie pozostawanie bez pracy stymuluje procesy dezintegracji życia rodzinnego. Przymusowa bezczynność zawodowa i nieuregulowany tryb życia wyzwalają zachowania dewiacyjne, skierowane na rodzinę i lokalne środowisko społeczne. Negatywne emocje związane z sytuacją bezrobocia przenoszone są na najbliższych – ofiarami przemocy i złego traktowania są najczęściej kobiety i dzieci. Długotrwałe bezrobocie, z jego negatywnymi konsekwencjami psychospołecznymi, wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływań.

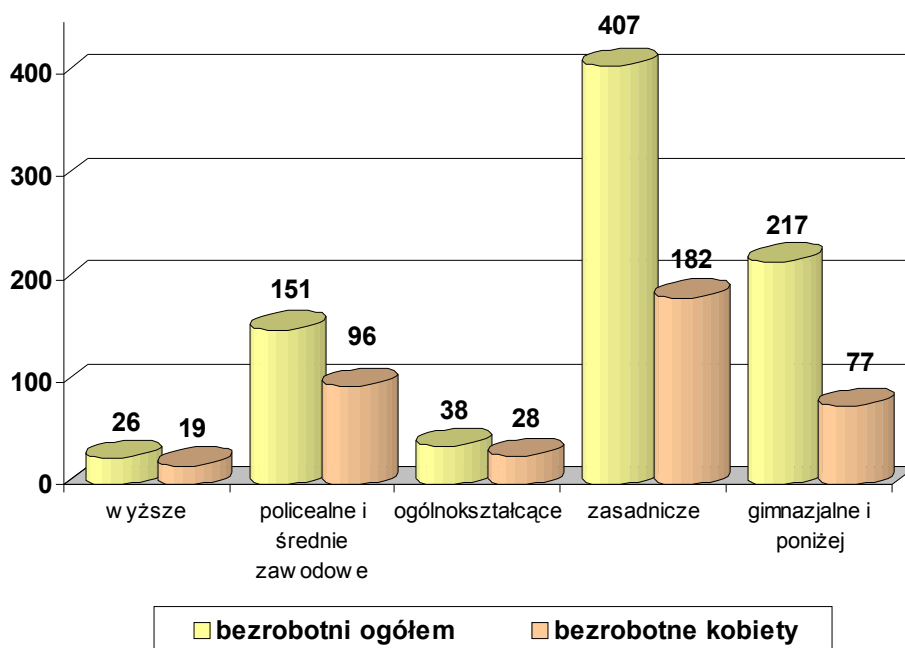
Bezrobotni i osoby aktywne zawodowo

Dane: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku-Białej

Wśród 9.112 osób, będących w wieku produkcyjnym z końcem 2004 roku, 9,21 procent pozostawało bez zatrudnienia (839 osób).

Struktura osób bezrobotnych pod względem wykształcenia i płci – dane na 31.12.2004 r.

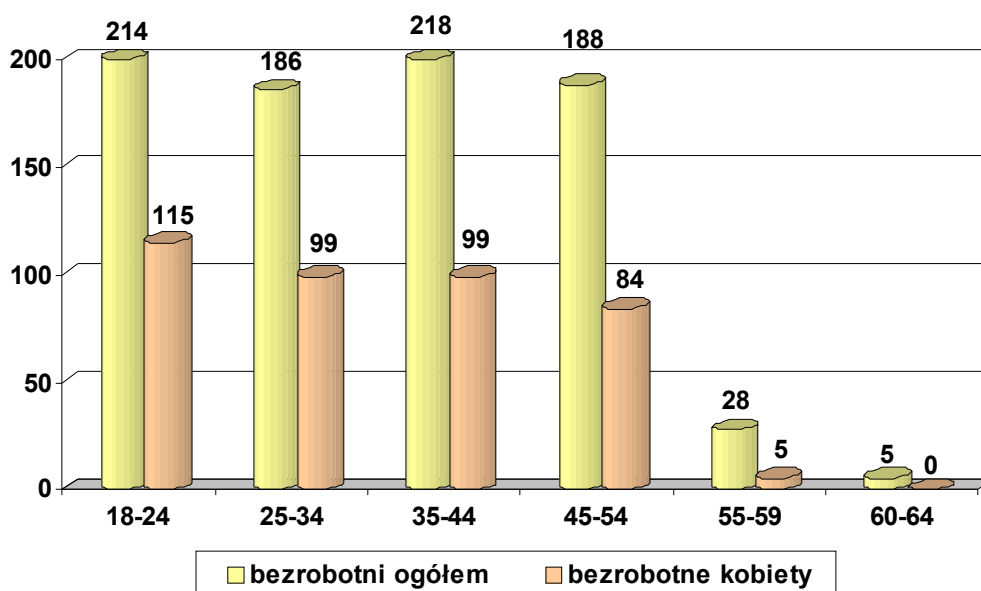

Dane: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku-Białej

Pierwszą rzeczą, jaką zauważymy podczas analizy powyższego wykresu, jest fakt, że największe grupy bezrobotnych tworzą osoby z wykształceniem zasadniczym – łącznie jest 407 osób, w tym 182 kobiety. Wykształcenie gimnazjalne i niższe posiada

217 osób, w tym 77 kobiet. W odniesieniu do ogólnej liczby 839 zarejestrowanych osób bez pracy obie te grupy stanowią aż 74,37% łącznej liczby bezrobotnych. Następną kategorię osób analizowanych pod względem wykształcenia stanowią osoby z wykształceniem policealnym lub średnim zawodowym – łącznie 151 osób (17,99%). W tej grupie jest 96 kobiet. Grupę bezrobotnych posiadających wykształcenie ogólnokształcące stanowi 38 osób, tj. 4,53%. W tej kategorii jest 28 kobiet. Najmniejszą grupę pozostających bez pracy tworzą osoby legitymujące się wykształceniem wyższym – 26 osób, w tym 19 kobiet.

Struktura osób bezrobotnych pod względem wieku – dane na 31.12.2004 r.

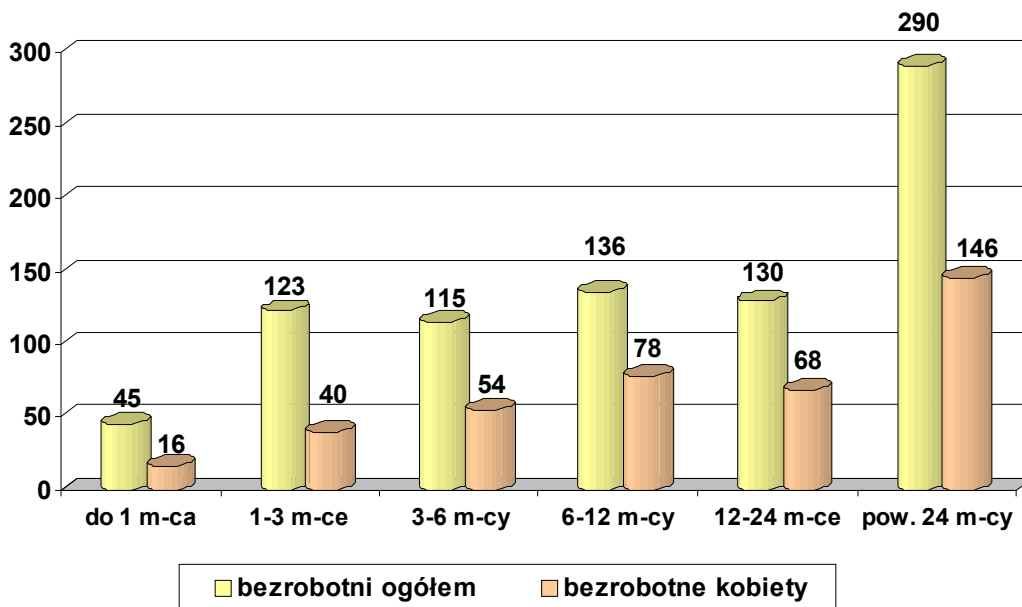

Dane: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku-Białej

Najwięcej bezrobotnych odnotowano w kategorii wiekowej między 35 a 44 rokiem życia – 218 osób (25,98% łącznej liczby bezrobotnych), w tym 99 kobiet. Następna grupa, niewiele mniej liczna, to potencjalni najmłodsi pracownicy – w wieku 18-24 lata. Liczy ona 214 osób (25,51%), w tym 115 kobiet. Trzecią grupę tworzą osoby z kategorii wiekowej 45-54 lata – 188 osób (22,41%), w tym 84 kobiety. Zbliżoną do niej ilościowo jest kategoria bezrobotnych w wieku 25-34 lata – 186 osób (22,17%), w tym 99 kobiet. 28 osób znajduje się w kategorii wiekowej 55-59 lat (3,34%), w tym tylko 5 kobiet. W najstarszej kategorii wiekowej – między 60 a 64 rokiem życia – zarejestrowano tylko 5 mężczyzn (0,59%).

Struktura osób bezrobotnych pod względem czasu pozostawania bez pracy – dane na 31.12.2004 r.

Dane: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku-Białej

Najliczniejszą grupę stanowią osoby długotrwale bezrobotne (powyżej 24 miesięcy) – 290 osób (34,56% łącznej liczby bezrobotnych). W tej grupie jest 146 kobiet, co stanowi 50,34% bezrobotnych tej kategorii.

Następna grupa liczy 136 bezrobotnych (16,21%) – są to osoby, które nie mają pracy od 6 do 12 miesięcy. W tej grupie jest 78 kobiet.

Osoby, które pozostają bezrobotne od 12 do 24 miesięcy, tworzą grupę 130 osób (15,49%), w tym 68 kobiet. Kolejną kategorią jest grupa osób, która poszukuje pracy od 1 do 3 miesięcy – są to 123 osoby (14,66%), w tym 40 kobiet. 115 osób nie ma pracy od 3 do 6 miesięcy (13,71%). W tej kategorii są 54 kobiety. Ostatnią kategorię tworzą osoby, które poszukują pracy do 1 miesiąca – jest ich 45 (5,36%), w tym 16 kobiet.

2.5. KWESTIA DZIECKA

Polityka społeczna zajmuje się dziećmi jako grupą wymagającą szczególnej troski i ochrony. Działalność na rzecz dzieci polega przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez ułatwienie dostępu do oświaty, służby zdrowia, wypoczynku oraz asekurowaniu w obliczu ryzyka życiowego.

System opieki nad dziećmi potrzebującymi wsparcia organizują instytucje państwowe, samorządy, organizacje pozarządowe. Na system ten składają się:

- domy pomocy społecznej dla dzieci specjalnej troski,
- pogotowia opiekuńcze,
- domy dziecka,
- ośrodki szkolno-wychowawcze dla dzieci i młodzieży,
- ogniska wychowawcze – placówki środowiskowe zapobiegające niedostosowaniu społecznemu i osamotnieniu dzieci i młodzieży oraz zapewniające pomoc rodzicom mającym trudności w wychowaniu dzieci,
- wioski dziecięce,
- ośrodki adopcyjno-opiekuńcze,
- rodziny zastępcze,
- rodzinne domy dziecka,
- młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Wszystkie te placówki wyrównują szanse dzieci i młodzieży, niemniej dziecko, dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości, powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia.

W celu uzyskania informacji o problemach dzieci i młodzieży w lokalnym systemie kształcenia i wychowania zostały rozesłane do szkół gminy ankiety. Pozwalają one zdiagnozować środowisko szkolne pod kątem występowania zachowań o cechach patologii społecznej wśród uczniów oraz przekazują informacje o realizacji działań opiekuńczo-wychowawczych, profilaktycznych i leczniczych prowadzonych wśród dzieci i młodzieży.

Porąbka jest gminą średniej wielkości – na jej terenie znajduje się tylko 6 przedszkoli, 4 szkoły podstawowe i 4 gimnazja. Otrzymano ankiety z dwóch szkół podstawowych, z jednego gimnazjum oraz Zespołu Szkół. Obydwie szkoły podstawowe nie zatrudniają pedagogów, opiekę nad dziećmi sprawuje wychowawca (w przypadkach rażącego naruszenia regulaminu szkoły sprawę rozpatruje szkolny zespół wychowawczy) i zespół ds. profilaktyki szkolnej. W gimnazjum i w Zespole Szkół zatrudniony jest pedagog zajmujący się uczniami z problemami dyslektycznymi, wychowawczymi, dydaktycznymi, emocjonalnymi itp. Szkoły współpracują z poradniami psychologiczno-pe-

dagogicznymi w zakresie kierowania uczniów na badania psychologiczne, jak również pod kątem dysleksji, trudności w nauce, problemów wychowawczych. Przeprowadzone zostały badania psychologiczne i pedagogiczne dla uczniów m.in. w zakresie zaburzeń rozwojowych, dysleksji, przesiewowe badania wzroku, zorganizowano szkolenia dla nauczycieli. Skutkuje to dostosowaniem wymagań edukacyjnych do możliwości dziecka oraz organizowaniem pomocy dla dzieci o specyficznych potrzebach edukacyjnych. W szkołach, z wyjątkiem gimnazjum, zatrudniony jest logopeda, który organizuje zajęcia dla uczniów z zaburzeniami mowy. Jedną z form takich zajęć są konkursy recytatorskie. Gimnazjum i Zespół Szkół oraz jedna ze szkół podstawowych współpracują także z kuratorami sądowymi. Instytucje te wydają opinie o uczniach mających nadzór kuratorski, na prośbę szkoły interweniują w rodzinach. Organizowane są także szkolenia pedagoga szkolnego z Zespołu Szkół. Dzięki takiej współpracy wspólnie poszukiwane są możliwości pomocy i rozwiązania problemów, rozważane są przyczyny wejścia dzieci w konflikt z prawem oraz możliwa jest analiza zachowań uczniów objętych kuratelą sądową

Szkoły podstawowe współpracowały również z organizacjami pozarządowymi: Federacją Polskiego Banku Żywności w Warszawie, Śląskim Bankiem Żywności, Biblioteką Narodową w Warszawie – Fundacją IKEA. Dzięki tej współpracy uzyskano dodatkową pomoc żywnościową dla uczniów, podręczniki, kasety dla uczniów oraz przeprowadzono zbiórkę pieniężną na rzecz fundacji. Takie działania przyczyniają się do bogacenia systemu wychowawczego dzieci i młodzieży oraz pozwalają zagospodarować wolny czas w sposób pożyteczny, ucząc tym samym pomagania kolegom i koleżankom.

W zakresie pomocy społecznej niesiona jest uczniom pomoc w formie dożywiania. Organizowane są akcje na rzecz środowiska typu „Wyprawka szkolna”, „Wyprawka solidna”, a także organizowany jest wypoczynek dzieci i młodzieży. Ponadto w gimnazjum przeprowadzane są rozmowy z pracownikami GOPS odnośnie rodzin otrzymujących pomoc (np. rodzin patologicznych, niewydolnych wychowawczo itp.)

W szkołach znajdują się stołówki, w których prowadzone jest dożywianie uczniów w postaci obiadów, zup mlecznych, herbaty. Środki na prowadzenie dożywiania szkoły otrzymują z budżetu gminy – fundusze przekazywane są przez GOPS, a w gimnazjum dodatkowo przez Radę Rodziców. Łącznie bezpłatne posiłki spożywa 200 uczniów, natomiast szkoły sygnalizują, że potrzeby są znacznie większe – należałoby dożywiać 230 uczniów.

Szkoły prowadzą profilaktykę w zakresie uzależnień (jest to profilaktyka pierwszorzędowa) – organizowane są lekcje wychowawcze oraz pogadanki z pedagogiem i pielęgniarką ukazujące skutki zdrowotne i społeczne stosowania używek. Ponadto młodzież gimnazjum i Zespołu Szkół brała udział w przeglądzie twórczości dziecięcej i młodzieżowej związanej z tematem uzależnienia, w spotkaniach teatralnych o charakterze profilaktycznym, w kampaniach i konkursach. Również jako zagadnienie pierwszej wagi traktowana jest profilaktyka przemocy i agresji. W ramach niej kształtowane mają być umiejętności pokojowego rozwiązywania konfliktów (reagowanie asertywne), jak również analizowane są przyczyny i skutki agresji. Do tego celu wykorzystuje się w procesie edukacji metody aktywizujące. W gimnazjum opracowano procedury postępowania w przypadku stwierdzenia przejawów agresji i przemocy. W szkołach realizowano programy: „Szkoła bez przemocy”, „Niebieski pasjans”, „Jak żyć z ludźmi”, trzyletni „Program Profilaktyki – Raport: słabe i mocne strony”. Dla uczniów z zaburzeniami zachowania stosuje się również biblioterapię. Prowadzone są także zajęcia dotyczące zagadnień alkoholizmu, nikotynizmu, narkomani, ochrony przed sektami.

Placówki oświatowe gminy sygnalizują, że w najpoważniejszym stopniu uczniów dosięgają problemy materialne rodziców, a więc ubóstwo oraz bezrobocie w rodzinie i alkoholizm rodziców. Ze strony rodziców brakuje odpowiedniej opieki. Ponadto problemami zgłaszanymi w szkołach ponadpodstawowych są: agresja i przemoc, używki, wagary, niepowodzenia szkolne.

Wśród uczniów szkół podstawowych oraz w ich domach rodzinnych bardzo rzadko występują jakieś problemy społeczne. Wymienia się nieliczne przypadki konfliktów z rodzicami i rodzeństwem, z nauczycielami oraz kolegami szkolnymi. Zauważono znikome przypadki kłamstw i wagarów oraz zachowań agresywnych typu zastraszanie, bicie i wymuszanie pieniędzy. Nieliczne są również przypadki niszczenia mienia szkolnego, przemocy w rodzinie. W jednej ze szkół zaznaczono natomiast częste zaniedbanie przez dom. Opieka kuratora sądowego objęła zaledwie kilku uczniów z obu szkół podstawowych. Innych problemów społecznych nie stwierdzono.

Natomiast w szkołach ponadpodstawowych częstym problemem społecznym są: konflikty z kolegami szkolnymi, kłamstwa, wagary, palenie papierosów i niszczenie mienia szkolnego. Zauważono rzadkie przypadki konfliktów z rodzicami i kolegami, kradzieży, agresji i przemocy, drugoroczności, przemocy w rodzinie, zaniedbania przez dom. Opieka kuratora sądowego objęła zaledwie kilku uczniów z gimnazjum. Innych problemów społecznych w tych szkołach nie stwierdzono.

W celu zmniejszenia nasilenia oraz eliminowania na terenie szkół zachowań o cechach patologii społecznej nauczyciele przeprowadzają rozmowy z rodzicami i uczniami – ustalane są wspólne działania oraz monitorowane zachowania.

Szkoły najbardziej narażone są na wulgaryzmy, przemoc wśród uczniów, agresję słowną, wagary uczniów z rodzin patologicznych, sporadyczne wymuszanie pieniędzy (niewielkie kwoty). Zaobserwowano również małe zainteresowanie rodziców swoimi dziećmi, co w efekcie sprawia, że zaniedbywane przez dom nie mają należytej opieki i pomocy w nauce. W niektórych przypadkach zauważalny jest brak obiektywizmu w stosunku do własnych dzieci.

Analiza ankiet, w których poruszano kwestię miejsc niebezpiecznych na terenie szkół, wykazała, że takimi miejscami w szkołach podstawowych są szatnia szkolna, korytarze i ubikacje. W celu zapewnienia w tych miejscach bezpieczeństwa zwiększono liczbę dyżurów pełnionych przez nauczycieli w czasie przerw międzylekcyjnych, stały dyżur woźnej szkolnej oraz wzbogacono program profilaktyki o akcję „Tydzień opieki nad młodszymi”. Organizuje się także lekcje wychowawcze na ten temat. W szkołach ponadpodstawowych nie wykazano miejsc szczególnie niebezpiecznych.

W ankietach otrzymanych ze szkół podkreśla się, że gdyby istniały odpowiednie warunki finansowe, to podejmowane byłyby działania naprawcze rozszerzające dotychczasową działalność w zakresie szkoleń, zajęć dla uczniów i rodziców, programów profilaktycznych, spotkań ze specjalistami i przedstawicielami różnych instytucji, wyjazdów młodzieży np. do ośrodków interwencyjnych. Ponadto uważa się za zasadne przeprowadzenie wśród dzieci i młodzieży badań w zakresie zespołu ADHD (nadpobudliwości psychoruchowej).

Jak wynika z ankiet, w celu zapewnienia dzieciom i młodzieży skutecznej opieki należałoby podjąć w bardziej zaktywizowanej i zaangażowanej formie współpracę z policją, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną (w zakresie rozszerzenia oferty szkoleń dla nauczycieli, rodziców i uczniów), z ośrodkami szkoleniowymi (w zakresie kursów i szkoleń dla nauczycieli), GOPS (w zakresie omawiania trudnych przypadków).

Reasumując w lokalnym programie opieki nad dzieckiem i młodzieżą należałoby podjąć następujące kwestie:

- profesjonalne, atrakcyjne propozycje zagospodarowania czasu wolnego,
- zapewnienie większej ilości środków na dodatkowe zajęcia w szkołach i programy profilaktyczne dotyczące agresji, przemocy, wagarów itp.),
- zatrudnianie pedagogów w szkołach podstawowych,

- prowadzenie terapii indywidualnych lub grup wsparcia dla uczniów z zaburzeniami,
- pomoc finansowa dla uczniów obejmująca podręczniki, pomoce dydaktyczne.

2.6. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

Definiując problem alkoholizmu, przyjmuje się, że jest to całokształt problemów związanych z używaniem napojów alkoholowych. Rozumie się przez to zarówno upośledzenie decyzji dotyczących rozpoczynania picia alkoholu, jak i polegających na nie-
możności przerywania picia alkoholu. Problem alkoholizmu rozpatrywany jest w dwóch płaszczyznach:

- jako choroba alkoholowa (utrata kontroli picia, niemożność utrzymania się w abstynencji);
- jako zagadnienie spożycia napojów alkoholowych i akceptowanych przez społeczeństwo wzorów picia, co stwarza konieczność poszukiwania alkoholu.

Jedną z grup dysfunkcyjnych, która objęta jest pomocą, stanowią osoby uzależnione od alkoholu. Nadużywanie napojów alkoholowych stanowi dziś bezsprzecznie jeden z poważniejszych problemów w naszym społeczeństwie. Szerzące się zjawisko alkoholizmu dotyka wielu mieszkańców kraju i nie respektuje płci, wieku ani statusu intelektualnego. Jego rozmiary i niszczycielskie działanie dają się obserwować wśród klientów pomocy społecznej.

Gmina Porąbka może uchodzić za wolną od problemu alkoholizmu. Spośród 1430 beneficjentów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w 2004 roku tylko 68 osób ubiegających się o pomoc swą trudną sytuację życiową tłumaczyło problemem alkoholowym. Zważywszy na proporcję, z jaką tutaj mamy do czynienia, można by stwierdzić, że zjawisko alkoholizmu nie jest problemem dominującym. Niemniej jednak nie można bagatelizować tych danych i oceniać skalę zjawiska tylko w tak wąskim ujęciu. Jeśli bowiem 68 osób stara się o pomoc, tłumacząc swoją trudną sytuację problemem alkoholowym, to należy wziąć pod uwagę przy tej okazji również hipotetycznie złą sytuację ich rodzin, a wtedy liczba osób uzależnionych od wsparcia z systemu pomocy ulegnie zwiększeniu.

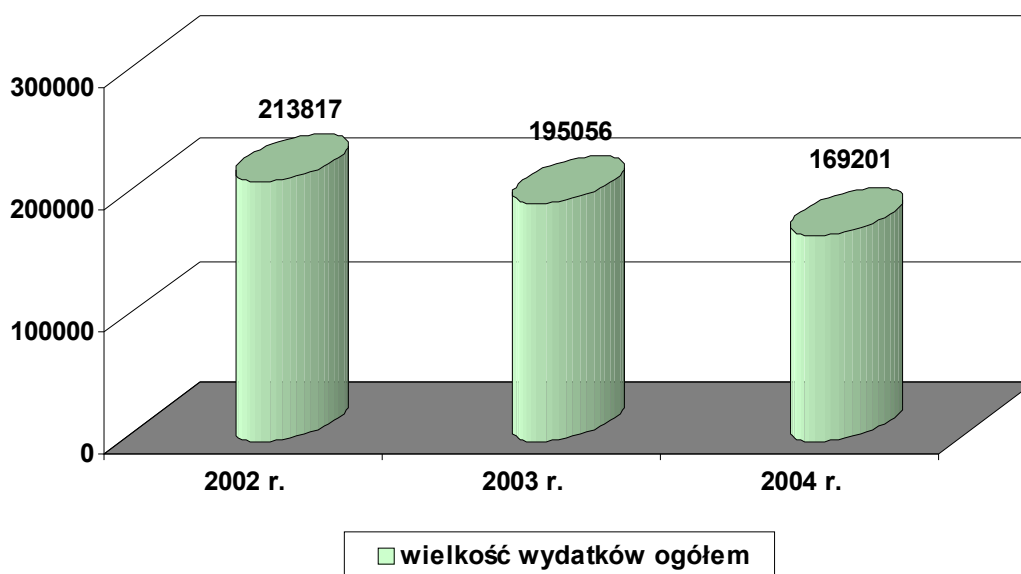
Aby eliminować niekorzystny wpływ alkoholizmu na społeczność gminy, konieczne jest prowadzenie działań o charakterze profilaktycznym oraz różnych form promocji zdrowego stylu życia. Ważną rolę odgrywają w tym procesie uchwalane co-
rocznie programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz podejmo-

wane przez Gminną Komisję Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w ramach przysługujących jej uprawnień działania.

W 2004 roku Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przyjęła 15 wniosków, w tym 9 wniosków dotyczących skierowania na leczenie odwykowe osób uzależnionych. GKPiRPA dokonała w 2004 roku 3 kontroli punktów prowadzących sprzedaż napojów alkoholowych.

Wielkość środków przeznaczonych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych w latach 2002-2004 pozostaje na zbliżonym poziomie.

Środki finansowe na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych w latach 2002-2004

Dane: Urząd Gminy Porąbka

Jak można wyczytać z wykresu, w roku 2002 wydatki na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych ogółem wyniosły 213.817 zł, w 2003 roku zmalały do poziomu 195.056 zł., a więc o 18.760 zł, natomiast w 2004 roku wysokość wydatków na ten cel jeszcze spadła o 25.855 zł do poziomu 169.201 zł.

2.7. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI

Przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwe piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności.

W 2004 r. na terenie gminy Porąbka nie odnotowano szczególnie drastycznych przestępstw skierowanych przeciwko życiu i zdrowiu, a także poważnych czy też zbio-

rowych naruszeń ładu, porządku i bezpieczeństwa publicznego. Nie stwierdzono także symptomów wskazujących na działalność sekt i subkultur młodzieżowych, przestępczości cudzoziemców oraz aktów terroru.

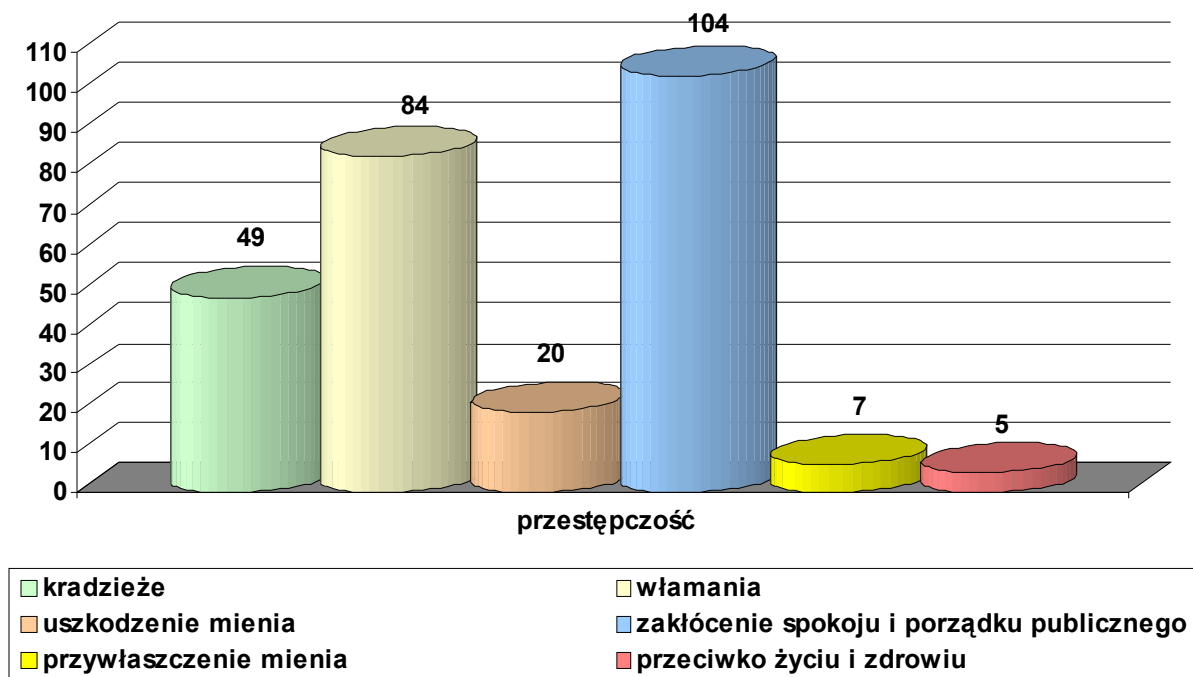
Z przeprowadzonej analizy przestępstw i wykroczeń stwierdzonych na terenie gminy Porąbka w 2004 r. wynika, że ogółem zaistniało tu 325 czynów przestępczych, w tym 243 przestępstwa i 82 wykroczenia. Tym samym odnotowano ogółem w stosunku do roku 2003 spadek zdarzeń przestępczych o 34 przestępstwa.

Jak wynika z powyższego, przestępczość skierowana przeciwko życiu i zdrowiu stanowiła jedynie znikomy ułamek odnotowanych zdarzeń. Najczęściej występującą kategorię przestępstw stanowiły kradzieże mienia i kradzieże z włamaniem, przy czym najczęściej przedmiotem zamachu było mienie znajdujące się wewnątrz pojazdu, w domkach letniskowych oraz kradzieże z włamaniem do placówek handlowych. Jako niewątpliwie pozytywny należy wskazać fakt, że na terenie gminy brak było zabójstw, zgwałceń, rozbojów z użyciem niebezpiecznego narzędzia czy broni palnej, brak także przejawów zorganizowanej przestępczości czy też śmiertelnych ofiar przestępstw umyślnych.

Przestępczość na terenie gminy w 2004 r.

Dane: Komisariat Policji w Kobiernicach

Najczęściej popełnianym wykroczeniem w 2004 r. były włamania – 84 czyny oraz kradzieże mienia – 49 takich czynów. Następnymi wykroczeniami było uszkodzenie mienia – 20 wykroczeń.

Zarejestrowano również 104 przypadki zakłócenia spokoju i porządku publicznego (w 2003 r. – 78). W 2004 r. zwiększyła się liczba wykroczeń dotyczących zniszczenia lub uszkodzenia mienia – w 2003 r. było 13 przypadków, a w 2004 odnotowano ich 20. Rozkład wszystkich zdarzeń przestępczych kształtował się różnie w poszczególnych miejscowościach gminy Porąbka. I tak najwięcej przestępstw było w Porąbce (96) i Czańcu (71), a najmniej w Bujakowie (20).

Na terenie gminy Porąbka funkcjonariusze KP interweniowali 805 razy, w tym 168 było interwencji domowych (przy czym 30 zakończonych sporządzeniem Niebieskich Kart), 104 związane z zakłóceniem ładu i porządku publicznego i 548 innych interwencji. Najwięcej interwencji było w Czańcu (250) a najmniej w Bujakowie (99).

Wymiernymi efektami służby były m.in. następujące wyniki :

- ujawniono i zatrzymano 19 nietrzeźwych kierujących,
- do wytrzeźwienia zatrzymano 43 osoby,
- zatrzymano 23 dowody rejestracyjne oraz 11 praw jazdy,
- nałożono 88 mandatów karnych, w tym 75 mandatów za wykroczenia w ruchu drogowym i 13 porządkowych.

We współpracy z Policją na terenie gminy realizowano program „SIÓDEMKA” z zakresu prewencji kryminalnej. W ramach tego programu zorganizowane były dla uczniów klas pierwszych szkół podstawowych liczne prelekcje. W gimnazjach dzielnicowi przeprowadzili dla młodzieży prelekcje, na których poruszano tematykę odpowiedzialności nieletnich za czyny karalne. Przedstawiono katalog czynów zabronionych, za które młodzież może ponosić odpowiedzialność.

2.8. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W rozumieniu ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Tymczasem obecnie niepełnosprawność jest również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. W związku z tym polityka społeczna powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie wspierać wszelkie działania na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, a także przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse życiowe oraz warunki do korzystania z przysługujących im praw.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Porąbce wspomaga 501 niepełnosprawnych, w tym 31 dzieci. Wszystkie te osoby posiadają orzeczenie o niepełnosprawności. W tej liczbie są osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności.

I tak niepełnosprawność:

- ❖ I stopnia – ogółem 155 osób, w tym 16 dzieci i 139 osób dorosłych;
- ❖ II stopnia – ogółem 170 osób, w tym 15 dzieci i 155 dorosłych;
- ❖ III stopnia – ogółem 176 osób, w tym 176 dorosłych.

W szkołach na terenie gminy istnieją klasy integracyjne oraz zlokalizowane są instytucje świadczące opiekę i pomoc osobom niepełnosprawnym. Są to:

- ❖ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Porąbce,
- ❖ ośrodki zdrowia.

2.9. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego, mającego określić zasadnicze problemy i ewentualne kierunki ich rozwiązywania. Podstawowym narzędziem badawczym, za pomocą którego identyfikowano problemy społeczne gminy, była ankieta rozesłana do osób mających wpływ na kształt lokalnej polityki społecznej, między innymi do osób reprezentujących wybrane instytucje lokalne, takie jak: ośrodek zdrowia, kościół, szkoła, organizacje pozarządowe, a także do lokalnych przedsiębiorców, pracowników społecznych OPS, radnych, mieszkańców gminy.

Z nadesłanych odpowiedzi wyłonił się obraz najistotniejszych kwestii dotyczących lokalną społeczność.

Atuty i potencjał rozwojowy gminy

Według respondentów gmina posiada atrakcyjne położenie krajobrazowe i turystyczne ze względu na bliskość gór, lasów, rzek, specyficzny mikroklimat, czyste, świeże powietrze. Mieszkańcy cenią sobie korzystne położenie względem miast i swobodny dostęp do szkół średnich, wyższych, miejsc pracy. Atutem gminy jest również dobre połączenie z innymi miejscowościami. Niewątpliwie ważnym elementem jest poczucie bezpieczeństwa, które wypływa ze świadomości, że wszyscy się znają i stanowią bezkonfliktowe społeczeństwo. Ludność lokalna jest zadowolona, że władze gminy dbają o wygląd wsi, mają na uwadze poprawę warunków życia mieszkańców. Walorem jest niewątpliwie przeważająca zabudowa jednorodzinna i brak dużych kompleksów mieszkalnych.

Słabe strony gminy

Najczęściej wymienianą słabością gminy, będącą poważną niedogodnością dla jej mieszkańców, jest duże zanieczyszczenie środowiska spowodowane natężeniem ruchu drogowego, dzikimi wysypiskami śmieci, rodzajem ogrzewania stosowanym przez mieszkańców. Podkreślono także, że na terenie gminy znajdują się niezagospodarowane tereny rolnicze, duża liczba odłogów i nieużytków świadcząca o upadającym rolnictwie. Ponadto bardzo często poruszano problem infrastruktury w gminie. Większość ankietowanych ocenia ją negatywnie – mieszkańcy krytykują stan dróg, które są wąskie, pełne dziur, bez poboczy i odwodnienia. Zwrócono również uwagę na brak placu zabaw dla dzieci, parków, ścieżek rowerowych, kawiarni i basenu oraz nieuwzględnienie w planie urbanistycznym terenów pod rozwój usług i przemysłu. Mieszkańcy odczuwają również brak miejsc umożliwiających efektywne spędzenie czasu, zwłaszcza przez młodzież. Mieszkańcom przeszkadza łatwa dostępność do alkoholu, nadmierne

jego spożywanie, a także zachowania grupy mężczyzn pijących alkohol w okolicy sklepów.

Najważniejsze problemy społeczne w gminie

Za najważniejsze problemy w gminie respondenci uznali bezrobocie, alkoholizm oraz postępującą biedę. Te trzy problemy, silnie ze sobą skorelowane, z coraz większą intensywnością dotyczą mieszkańców gminy i w niedalekiej przyszłości mogą być jeszcze bardziej odczuwalne. Ponadto większość ankietowanych wskazała na brak perspektyw, zwłaszcza dla młodego pokolenia, oraz niewielkie możliwości pomocy potrzebującym: samotnym, chorym, niepełnosprawnym, matkom samotnie wychowującym dzieci oraz osobom w trudnej sytuacji życiowej.

Problemem wskazanym przez respondentów jest również brak kanalizacji, zły stan techniczny dróg, brak bazy turystycznej, mieszkań socjalnych. Ponadto dla niektórych ankietowanych ważnym problemem społecznym jest likwidacja produkcji rolnej, a także niż demograficzny.

Szczególnie narażone grupy społeczne

Za osoby, których w największym stopniu dotyczą lokalne problemy społeczne, uznano osoby bezrobotne, samotne, starsze, chore i niepełnosprawne, rodziny o małych dochodach, żyjące na granicy ubóstwa, rodziny wielodzietne oraz dzieci i młodzież, przede wszystkim z rodzin biednych, patologicznych. Ankietowani wyróżnili także ludzi młodych poszukujących pracy lub niewykształconych, niezaradnych, jak również emerytów i rencistów. Wybór ten uzasadniano głównie ubóstwem, brakiem miejsc pracy oraz miejsc organizujących opiekę i wsparcie.

Za szczególnie narażone uznano także osoby młode, które legitymują się niskim wykształceniem i brakiem aspiracji życiowych i zawodowych.

W kwestii związanej z wyborem odbiorców, do których powinna trafiać pomoc, uznano, że w pierwszej kolejności wspierać należy osoby bezrobotne, dzieci i młodzież, w tym z rodzin patologicznych, dysfunkcyjnych, ubogich, a także rodziny wielodzietne, ubogie oraz młodzież niepracującą. Pomoc społeczna powinna otaczać opieką również rodziny osób niepełnosprawnych oraz samotnych i chorych. Respondenci wskazali nie tylko środowiska, do których należy skierować pomoc, ale wymieniali także miejsca, w których zjawiska o charakterze patologicznym występują ze szczególnym natężeniem. Do takich miejsc należy zaliczyć m.in. szkoły, sąsiedztwo sklepów, gdzie można kupić alkohol, dyskoteki, a także obiekty sportowe, na których rozgrywają się mecze.

Podmioty pomagające w rozwiązywaniu problemów społecznych

Respondenci, wskazując na osoby i instytucje, które mogą przyczynić się do rozwiązywania lokalnych problemów, zwrócili przede wszystkim uwagę na wiodącą rolę Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Zauważyli jednocześnie pozytywne oddziaływanie Urzędu Gminy, Kościoła, Urzędu Pracy oraz Policji. Zwrócono również uwagę na rolę organizacji pozarządowych, służby zdrowia oraz organów administracyjnych (starostwa powiatowego, rady sołeckiej), a także społecznych grup wsparcia w rozwiązywaniu problemów społecznych w gminie Porąbka. Pomóc w rozwiązywaniu problemów społecznych mogą również placówki oświatowe, czyli szkoły funkcjonujące na terenie omawianej gminy.

Kwestie uznane za najistotniejsze w tworzeniu strategii

Ankietowani wskazali również problemy, na których powinna skupić się lokalna strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych gminy. Wybierali pięć najistotniejszych kwestii z zamkniętego katalogu. Wypełniono 17 ankiet.

Poniżej przedstawiamy te kwestie wraz z ilością wskazań.

Lp.	Kwestie pomocy społecznej	Ilość wskazań
1.	Pomoc dzieciom z najuboższych rodzin	16
2.	Pomoc ludziom starym, samotnym	13
3.	Pomoc bezrobotnym w przekwalifikowaniu się i znalezieniu pracy	12
4.	Pomoc osobom nieradzącym sobie z opieką i wychowaniem dzieci, zwłaszcza z rodzin niepełnych i wielodzietnych	11
5.	Pomoc osobom niepełnosprawnym	8
6.	Pomoc dla samotnych kobiet w ciąży i matek, które są w trudnej sytuacji życiowej	8

Badanie własne Centrum AV.

Powyższe zestawienie wskazuje te kwestie społeczne, które powinny stać się przedmiotem szczególnej troski samorządu terytorialnego. Pomoc zatem powinna w pierwszej kolejności trafić do dzieci z rodzin najuboższych, następnie do osób starszych i samotnych, do bezrobotnych oraz do osób nieradzących sobie z opieką i wychowaniem dzieci, zwłaszcza z rodzin niepełnych i wielodzietnych. Grupą, która po-

winna otrzymać systemową pomoc społeczną, są również osoby niepełnosprawne oraz samotne kobiety w ciąży i matki, które są w trudnej sytuacji życiowej, chore lub upośledzone dzieci. Zwrócono także uwagę na problem ludzi dotkniętych skutkami powodzi lub innymi klęskami żywiołowymi.

Ankietowani zauważyli również problem osób uzależnionych od alkoholu i osób bezdomnych oraz dzieci chorych i upośledzonych.

Na marginesie zwrócono uwagę na pomoc Polakom powracającym do ojczyzny z krajów dawnego Związku Radzieckiego, np. z Kazachstanu oraz leczenie narkomanów.

Ankiety ukazały, że całkowicie została pominięta kwestie: dzieci z domów dziecka, chorych na AIDS, ofiar wojen w różnych krajach świata, uchodźców, byłych więźniów, sprzętu i pieniędzy dla szpitali na przeprowadzenie kosztownych operacji. Kwestie te nie otrzymały ani jednego wskazania.

Ankietowani opisali również sposoby mogące przyczynić się do rozwiązania lokalnych problemów społecznych. Są to m.in.:

- udostępnianie pomieszczeń szkoły do organizacji kursów, szkoleń dla rodziców, rolników,
- wprowadzenie nowych metod i technik przeciwdziałających bezrobociu, wprowadzenie i pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy, organizowanie kursów przekwalifikowujących, aktywizacja zawodowa,
- prowadzenie kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży,
- organizowanie letnich (bezpłatnych) wyjazdów dla dzieci oraz szukanie sponsorów pokrywających koszty wyjazdów na „zieloną szkołę”, do teatru itp.,
- pomoc dzieciom z rodzin patologicznych – finansowa, ogólnowychowawcza, doradztwo,
- organizowanie dla młodzieży imprez integracyjnych – piesze rajdy, konkursy literackie, plastyczne, krasomówcze itp.,
- pomoc rodzinom ubogim, wielodzietnym w uzyskiwaniu świadczeń socjalnych (obiady dla dzieci, paczki świąteczne, wyprawka szkolna, paczki żywnościowe),
- zwiększenie kontroli np. policji,
- pomoc osobom, rodzinom z problemem alkoholowym – udostępnienie lokalu na spotkania leczących się alkoholików, założenie klubu AA, umożliwienie kontaktu z duszpasterzem trzeźwości,

- prowadzenie opieki pielęgniarstwa nad osobami starszymi i chorymi, zdrowotne programy profilaktyczne.

2.10. ANALIZA SWOT

Bardzo użyteczną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych jest coraz powszechniej stosowana w pracach nad strategią analiza SWOT.

Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów: Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse w otoczeniu), Threats (zagrożenia w otoczeniu).

Analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron organizacji oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed organizacją. Analizę tę można z powodzeniem zastosować do dowolnego przedsięwzięcia, włącznie z programowaniem strategicznym.

Wnikliwe opracowanie SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Przy właściwym opracowaniu stanowi punkt wyjściowy dla określania celów strategicznych oraz projektów socjalnych.

Analiza SWOT została przygotowana w miejscowym Ośrodku Pomocy Społecznej.

Przedstawione poniżej czynniki obejmują:

- **siły** – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **słabości** – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **szanse** – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów,
- **zagrożenia** – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Wynik prac obrazują prezentowane poniżej zestawienia. Dodać należy, że w analizie SWOT odniesiono się wyłącznie do kwestii społecznych.

❖ KWESTIA OSÓB BEZDOMNYCH

mocne strony	słabe strony
--------------	--------------

<ul style="list-style-type: none"> - gmina jest w stanie określić liczbę bezdomnych, - oferowane są szkolenia z zakresu bezrobocia skierowane do kadry, - dostrzegana jest różnorodność problemu bezdomności, - stosowane są działania zapobiegające bezdomności, - występuje współpraca z różnymi podmiotami w ramach pomocy bezdomnym, - bezdomni informowani są o prawach i możliwościach pomocy, - służby są dostatecznie angażowane do działań na rzecz bezdomnych, - istnieje struktura stacjonarna dla bezdomnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - nie istnieją organizacje pozarządowe, które niosą pomoc bezdomnym, - brak indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności, - brak właściwego komunikowania się z mediami w sprawach bezdomności, - brak odpowiedniej struktury na poziomie lokalnym dla osób wychodzących z bezdomności, - brak polityki społecznej w stosunku do problemu bezdomności, - brak standaryzowanych usług dla osób bezdomnych, - brak koordynacji działań w pracy socjalnej w środowisku.
---	--

szanse	zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - istnieje współpraca między organizacjami pozarządowymi a instytucjami samorządowymi i rządowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> - brak programów pomocy dla osób bezdomnych oraz programów w zakresie budownictwa socjalnego, - programy rządowe przeciwdziałające bezdomności są niedostępne, - brak programów lokalnych wspierających bezdomnych i rodziny, - zjawisko bezdomności nie jest przedstawiane w mediach w sposób obiektywny.

❖ KWESTIA OSÓB UZALEŻNIONYCH

mocne strony	słabe strony
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> - kadra jest dobrze przygotowana do pracy z osobami uzależnionymi, - prawidłowo wykorzystywane są środki pochodzące z zezwoleń, - występują stałe środki finansowe na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych - dobry przepływ informacji między organizacjami działającymi w obszarze uzależnień. 	<ul style="list-style-type: none"> - brak dobrze przygotowanej bazy lokalowej - brak bazy leczenia odwykowego, - brak miejsc pobytu dla ofiar przemocy, - na terenie gminy nie istnieją organizacje pozarządowe zajmujące się osobami uzależnionymi, - władze lokalne i regionalne nie współpracują z tymi organizacjami, - instytucje zajmujące się uzależnionymi nie wymieniają się doświadczeniami, - społeczności lokalne nie włączają się w działania pomocowe, - ograniczona współpraca z kościołem, - stan zatrudnienia w leczeniu jest niewystarczający.
---	---

szanse	zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - uzależnienie traktowane jest jako problem społeczny, - gmina zapobiega szkodom społecznym w sensie ekonomicznym, zdrowotnym i rodzinnym, - system informacji jest dostatecznie wykorzystany. 	<ul style="list-style-type: none"> - fachowcy różnych dziedzin nie są zainteresowani współpracą na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom, - brak wystarczających możliwości, by sprostać potrzebom w zakresie uzyskiwania pomocy w dziedzinie uzależnień, - brak systemu wsparcia dla osób i rodzin wymagających specjalistycznej pomocy.

❖ ROZWÓJ KADR I SŁUŻB POMOCOWYCH

mocne strony	słabe strony
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> - kadra pracowników pomocy społecznej jest wyspecjalizowana, - pracownicy socjalni nie są przeciążeni ilością zadań, - pracownicy prowadzą działania socjalne z rodziną. 	<ul style="list-style-type: none"> - istnienie PCPR nie pomaga w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych, - brak wyspecjalizowanych pracowników kompleksowo zajmujących się rodzinami z różnymi problemami, - trudny jest dostęp do placówki zajmującej się kształceniem w zakresie usług opiekuńczych, - brak placówek opiekuńczo-wychowawczych, - brak domów opieki społecznej, - instytucje realizujące zadania pomocy społecznej są źle finansowane.
--	--

szanse	zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - kadra pomocy społecznej stale doskonali swoje kwalifikacje zawodowe, bierze udział w szkoleniach. 	<ul style="list-style-type: none"> - szkolnictwo zawodowe nie przygotowuje absolwentów do potrzeb rynku w zakresie służb pomocy społecznej, - nie istnieje współpraca z jednostkami pomocy społecznej prowadzonymi przez inne podmioty, - ilość wykwalifikowanej kadry w stosunku do potrzeb jest niewystarczająca.

❖ KWESTIE DZIECI, MŁODZIEŻY I RODZINY

mocne strony	słabe strony
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> - instytucje zajmujące się problematyką dzieci i młodzieży współpracują ze sobą, - pracownicy służb społecznych działają aktywne na rzecz pomocy dzieciom, - samorząd przejawia zainteresowanie problematyką dzieci i młodzieży, - wykorzystywany jest potencjał zawodowy i naukowy pracowników, - jest dobry dostęp do różnorodnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, - propaguje się ideę wolontariatu na rzecz dzieci i młodzieży. 	<ul style="list-style-type: none"> - niedostateczna jest ilość środków finansowych, - zatrudnienie kadry merytorycznej w systemie pomocy społecznej jest nieadekwatne do potrzeb, - występuje niski poziom koordynacji działań podmiotów zajmujących się problematyką dzieci i młodzieży - pracownicy sfery rządowej i pozarządowej nie komunikują się ze sobą - brak nowych organizacji pozarządowych na terenie gminy, - brak placówek resocjalizacyjnych, oraz niewystarczająca ilość placówek dla nieletnich i samotnych matek z dziećmi.
---	---

szanse	zagrożenia
---------------	-------------------

<ul style="list-style-type: none"> - wejście Polski do Unii Europejskiej jest szansą na poprawę polityki społecznej na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny, - na terenie gminy nie dochodzi do rozpadu więzi społecznych i zaniku kontroli społecznej, - na terenie gminy nie dochodzi do marginalizacji i alienacji grup i osób, - na terenie gminy są prowadzone programy profilaktyczne, - oferowane są dzieciom i młodzieży różne formy spędzania czasu wolnego 	<ul style="list-style-type: none"> - nie wzrasta znaczenie organizacji pozarządowych na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży, - decentralizacja władzy nie sprzyja pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży, - na terenie gminy istnieje zjawisko uzależnienia od pomocy społecznej, wyuczonej bezradności, - występują zagrożenia funkcjonowania rodziny: uzależnienia, rozpad więzi rodzinnych, bezrobocie, przemoc w rodzinie, ubóstwo, - nie istnieje stabilność prawna w dziedzinie pomocy społecznej dziecku i rodzinie.
--	--

❖ KWESTIE OSÓB BEZROBOTNYCH

mocne strony	słabe strony
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> - wzrasta znaczenie wykształcenia jako wartości, - pracownicy OPS są przygotowani do pracy z osobami bezrobotnymi, 	<ul style="list-style-type: none"> - wzrasta skala bezrobocia na terenie gminy, - natężenie bezrobocia jest wysokie, - występuje bezrobocie długotrwałe (u kobiet i u mężczyzn oraz na obszarach wiejskich) oraz zachodzi zjawisko dziedziczenia bezrobocia, - osoby bezrobotne długotrwałe nie podnoszą swoich kwalifikacji, - osoby długotrwałe bezrobotne charakteryzuje niski poziom wykształcenia, - nie wykorzystywany jest potencjał naukowy i techniczny w pracy z bezrobotnymi, - brak organizacji pozarządowych pomagających osobom bezrobotnym, - potencjał organizacyjno-techniczny organizacji pozarządowych jest niedostatecznie rozwinięty, - władze lokalne nie współpracują z organizacjami pozarządowymi.
---	--

szanse	zagrożenia
---------------	-------------------

<ul style="list-style-type: none"> - przestrzegane są zasady partnerstwa w zakresie współpracy między władzami gminy a organizacjami pozarządowymi, - wzrasta mobilność zawodowa, - przestrzegane są zasady partnerstwa w zakresie współpracy między władzami gminy a organizacjami pozarządowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> - na terenie gminy wzrasta bezrobocie, bezrobocie długotrwałe oraz zjawisko dziedziczenia bezrobocia, - rozwija się zjawisko wykluczenia społecznego w niektórych grupach społecznych lub/i w układzie geograficznym, - nie istnieją lokalne i regionalne działania skierowane do długotrwale bezrobotnych, przeciwdziałające długotrwałemu bezrobociu, - władze lokalne i regionalne nie współpracują z partnerami społecznymi w ramach rozwiązywania problemów osób bezrobotnych i długotrwale bezrobotnych, - programy skierowane do osób długotrwale bezrobotnych oraz skierowane na rozwój zasobów ludzkich, rozwój przekwalifikowań i reorganizacji nie są ze sobą powiązane.
---	---

❖ KWESTIE LUDZI STARYCH

mocne strony	słabe strony
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> - osoby stare mają dostateczną dostępność do jednostek pomocy społecznej, - kadra posiada profesjonalne przygotowanie w dziedzinie spraw osób starszych, - obieg informacji o formach pomocy społecznej jest prawidłowy, - dostępność domów pomocy społecznej jest dobra, - zmniejsza się liczba oczekujących na umieszczenie w DPS, - na terenie gminy zachodzi zjawisko przedłużającego się przeciętnego dalszego trwania życia. 	<ul style="list-style-type: none"> - nie istnieje określony standard usług dla ludzi starszych, - gmina nie posiada własnych opracowań naukowych dotyczących sytuacji ludzi starszych, - liczba osób w ośrodkach pomocy społecznej, a zajmujących się problematyką osób starszych, jest niewystarczająca, - wzrasta liczba świadczeniobiorców pomocy społecznej, - dochodzi do marginalizacji problemów osób starszych oraz placówek pomocy społecznej, - gmina nie umożliwia osobom starszym kontynuacji aktywności zawodowej, - osoby starsze nie mogą realizować się w organizacjach samopomocowych. - gmina nie dysponuje ofertami dla osób mieszkających na wsi.
---	---

szanse	zagrożenia
---------------	-------------------

<ul style="list-style-type: none"> - na terenie gminy nie wzrasta liczba osób samotnych, - istnieje dokładna statystyka osób starszych, - starsze osoby są traktowane podmiotowo, - nie wzrasta patologia społeczna wśród osób starszych, - ludzie młodzi nie migrują na inne tereny. 	<ul style="list-style-type: none"> - kadra realizująca pomoc osobom starszym nie jest szkolona, - system oświaty nie jest uwrażliwiany na problem osób starszych, - infrastruktura nie jest dostosowana do potrzeb osób starszych, - świadomość społeczna dotycząca ludzi starszych jest niska, - ogólna sytuacja społeczna i finansowa kraju nie sprzyja pomocy dla osób starszych, - nowy system emerytalno-rentowy nie jest szansą na poprawę warunków osób starszych, - postęp medycyny nie wpływa na poprawę sytuacji zdrowotnej osób starszych, - gmina nie promuje zdrowia osób starszych.
--	---

❖ KWESTIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

mocne strony	słabe strony
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> - sukcesywnie likwiduje się bariery architektoniczne utrudniające pełny udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, - istnieje możliwość korzystania ze środków PEFRON. 	<ul style="list-style-type: none"> - w sferze niepełnosprawności nie funkcjonują różnorodne, aktywnie działające organizacje pozarządowe, - instytucje rządowe i pozarządowe nie współpracują ze sobą, - między podmiotami pomocowymi nie istnieje przepływ informacji, - środowisko osób niepełnosprawnych nie jest zaangażowane w działalność samopomocy, - na terenie gminy istnieją bariery utrudniające pełny udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, - potrzeby osób niepełnosprawnych nie są dostatecznie rozpoznawalne w kontekście środowiska lokalnego, - nie istnieje dostateczna baza rehabilitacyjna dla osób niepełnosprawnych, - gmina nie posiada pełnego rozpoznania liczby osób niepełnosprawnych.
--	--

szanse	zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - likwidowane są bariery architektoniczne, - zwiększa się dostępność do środków UE, - zwiększa się wiedza o zmniejszeniu skutków niepełnosprawności. 	<ul style="list-style-type: none"> - sektor publiczny nie współpracuje z sektorem pozarządowym w dziedzinie pomocy osobom niepełnosprawnym, - gmina nie korzysta w równym stopniu ze środków pozabudżetowych i pomocowych, - sytuacja ekonomiczno-gospodarcza kraju nie sprzyja pomocy osobom niepełnosprawnym, - problematyka niepełnosprawności nie jest rozpowszechniana w mediach.

2.11. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Zasobami umożliwiającymi rozwiązywanie problemów społecznych określamy instytucje znajdujące się na terenie gminy lub obejmujące swym zasięgiem działania jej mieszkańców, które funkcjonują w obszarze polityki społecznej i rozwiązują dane problemy. Są to zarówno jednostki samorządowe, jak i niepubliczne, na przykład organizacje pozarządowe.

2.11.1 INSTYTUCJE OFERUJĄCE POMOC I WSPARCIE

Instytucje oferujące pomoc i wsparcie prezentujemy w formie kart informacyjnych (opracowanych w ramach prac nad strategią), które najtrafniej oddają możliwości udzielania wsparcia i pomocy mieszkańcom gminy.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

43-356 Porąbka, ul. Rynek 6

1. Podmiot prowadzący:

Urząd Gminy w Porąbce

2. Co oferuje (zakres usług):

Ośrodek realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej i świadczeniach rodzinnych, m.in. koordynuje rozwiązywanie problemów społecznych w gminie.

3. Do kogo skierowana jest oferta jednostki (kategorie i ilość klientów):

Oferta jednostki jest skierowana do mieszkańców gminy, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej.

Świetlica środowiskowa integracyjna z siedzibami :

- Porąbka, ul. Rynek
- Kobiernice, ul. Parkowa
- Czaniec, ul. ks. K. Wojtyły
- Bujaków, ul. Bielska

1. Podmiot prowadzący:

Urząd Gminy w Porąbce

2. Co oferuje (zakres usług):

Działalność opiekuńczo-wychowawcza dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych oraz funkcjonujących prawidłowo, wzajemna integracja.

3. Do kogo skierowana jest oferta jednostki (kategorie i ilość klientów):

Oferta jednostki skierowana jest do dzieci i młodzieży w wieku 6-18 lat.

Ilość osób objętych opieką w 2004 r. – 100

2.11.2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Na terenie gminy działają 2 stowarzyszenia, 4 parafie kościoła katolickiego.

Z danych przekazanych przez Urząd Gminy w Porąbce wynika, że samorząd współpracuje z instytucjami należącymi do sektora pozarządowego, jednak ta współpraca nie jest uregulowana określonym aktem prawa miejscowego. Współpraca polega na doradztwie, konsultacjach.

Nazwa i adres	Charakterystyka działania	Kategoria klienta
Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Czaniec, ul. Kościelna	- pomoc rzeczowa osobom i rodzinom o niskim statusie materialnym	- osoby ubogie
Stowarzyszenie „Być razem” Porąbka, ul. Słonecznikowa 2a	- pomoc osobom bezrobotnym - pomoc rolnikom	- osoby bezrobotne, bezradne

2.12. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNO-ANALITYCZNEJ

Dokonujący diagnozy problemów społecznych na terenie gminy zespół korzystał z szeregu możliwości, jakie stwarza funkcjonowanie jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, jednostek pozarządowych oraz instytucji współdziałających w szeroko rozumianym obszarze polityki społecznej. Nie poprzestając na analizie źródeł zastanych, którymi dysponuje Ośrodek Pomocy Społecznej, Policja, Powiatowy Urząd Pracy i inne, korzystano obficie z bardzo wskazanych przy sporządzaniu analiz diagnostycznych źródeł wywołanych, tj. badań ankietowych i analizy SWOT.

Sumując uzyskane informacje i nakładając wyniki diagnozy na zakres możliwości kompetencyjnych samorządu, możemy wskazać najważniejsze obszary problemowe, których rozwiązanie powinno stać się przedmiotem działań samorządu lokalnego, a jest

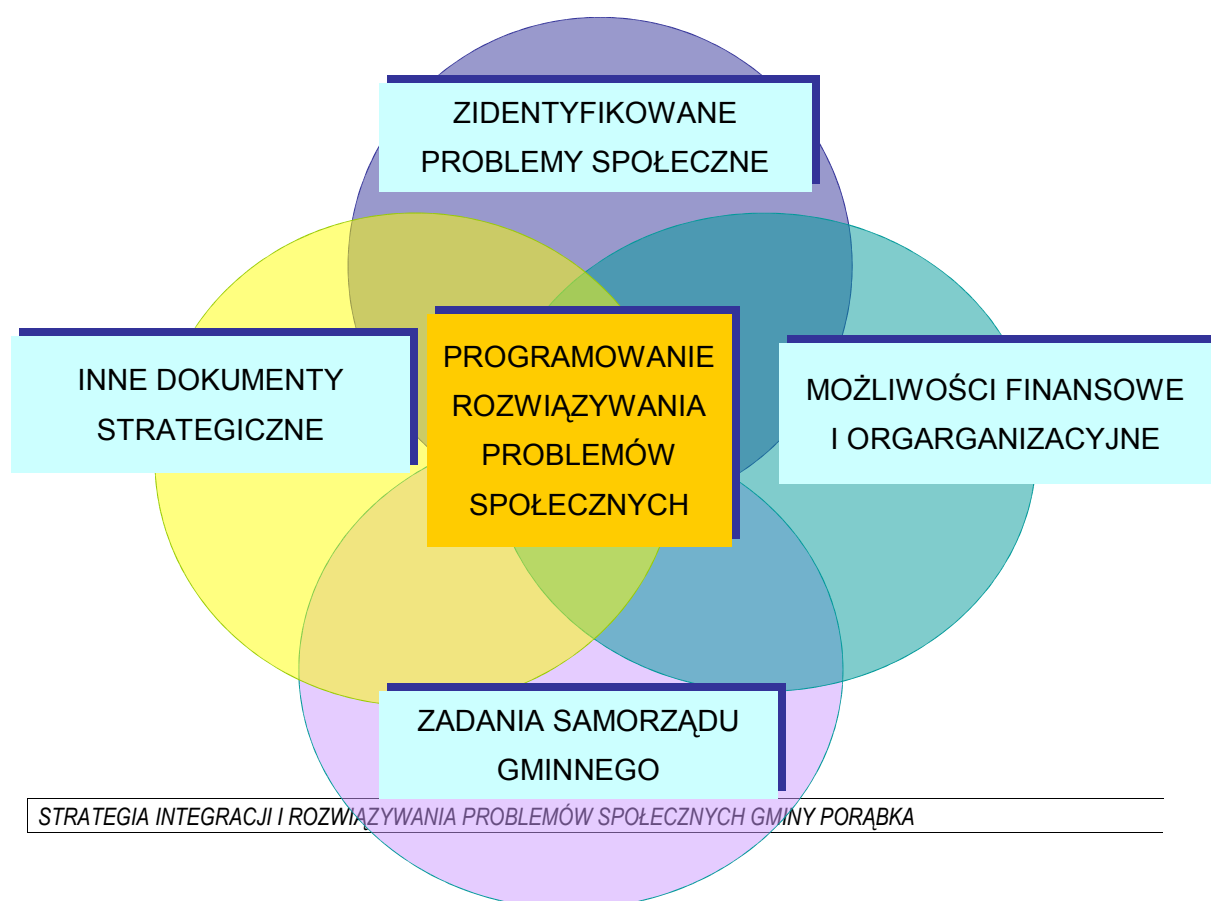
treścią części programowej niniejszego dokumentu. Zespół przygotowujący dokument uznał, że problemami, dla których należy zaprogramować działania, są:

- Postępujące starzenie się społeczeństwa oraz pogarszająca się sytuacja materialna osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych, skutecznie ogranicza ich samodzielny, pełny i czynny udział w życiu społecznym.
- Rodziny niewydolne wychowawczo nie w pełni zaspokajają potrzeby rozwojowe dziecka.
- Istnienie wysokiego bezrobocia na terenie gminy skutecznie uniemożliwia realizację celów osobistych i zawodowych znacznej grupie mieszkańców.
- Choroba alkoholowa jest jednym z problemów społecznych na terenie gminy, staje się przyczyną szeregu negatywnych zjawisk, skutecznie ograniczając wydolność rodzin dotkniętych tym problemem.

ZWIĄZEK ZIDENTYFIKOWANYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Z PROGRAMOWANIEM DZIAŁAŃ

Powyższy wykres przedstawia związek zidentyfikowanych w procesie badawczym problemów społecznych z czynnikami, które należy brać pod uwagę w programowaniu działań służących rozwiązywaniu problemów społecznych środowiska lokalnego. Oczywiście wpływ poszczególnych czynników jest złożony i niejednorodny. Największe znaczenie przy projektowaniu działań mają możliwości kompetencyjne samorządu lokalnego oraz warunki finansowe; nieco mniejszy, choć także istotny wpływ mają innego dokumenty strategiczne omówione w części wstępnej.

3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA

W tej części strategii zawarte są programy szczegółowe polityki i pomocy społecznej, przeznaczone do realizacji na terenie gminy. Zostały one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów szczegółowych i kierunków działań.

3.1. MISJA

**PORĄBKA GMINĄ WSPIERAJĄCĄ
RODZINĘ
ORAZ PRZECIWDZIAŁAJĄCĄ WYKLUCZENIU
SPOŁECZNEMU**

3.2. CELE STRATEGICZNE

Cel strategiczny 1

**Budowa systemu pomocy w zaspakajaniu
podstawowych potrzeb osób zagrożonych marginalizacją**

Cele szczegółowe

1. Ograniczanie skutków ubóstwa i bezdomności.
2. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego udziału w życiu społecznym.
3. Poprawa jakości życia oraz zwiększenie możliwości udziału w życiu społecznym ludzi starych i chorych.

Kierunki działań do celu szczegółowego 1:

1. Udzielanie pomocy materialnej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, innymi ustawami i uchwałami Rady Gminy.
2. Opracowywanie co roku bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej.
3. Badanie i monitorowanie bezpieczeństwa socjalnego osób korzystających ze wsparcia materialnego.
4. Rozwijanie szeroko rozumianego poradnictwa dla osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, w tym tworzenie biur porad społecznych, przeciwdziałanie bezradności tej grupy osób.
5. Realizowanie programów służących zaspokajaniu podstawowych potrzeb dzieci z rodzin ubogich – dożywianie w szkołach, wyprawka szkolna, dopłata do przedszkola, wypoczynek wakacyjny, bilety na imprezy sportowe i kulturalne.
6. Wspieranie programów propagujących i promujących wśród środowisk zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego postaw aktywnych, pomocy sąsiedzkiej, zainicjowanie powstania grup samopomocy.
7. Przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji w środowisku lokalnym ludzi biednych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (praca socjalna, kampanie medialne).
8. Wspieranie inicjatyw propagujących integrację środowisk z grup ryzyka socjalnego ze społecznością lokalną oraz przeciwstawiających się stereotypom na temat osób korzystających z pomocy społecznej, bezrobotnych, bezdomnych i uzależnionych.
9. Zapewnienie schronienia osobom go pozbawionym.

Kierunki działań do celu szczegółowego 2:

1. Podnoszenie świadomości społecznej na temat osób niepełnosprawnych oraz ich praw i uprawnień, w szczególności poprzez rozpowszechnianie informacji o prawach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych oraz dostępnych formach

- pomocy za pośrednictwem Internetu i mediów lokalnych (prasa, radio, telewizja kablowa).
2. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do opieki medycznej i rehabilitacji poprzez opracowanie bazy informacyjnej o świadczeniodawcach, udzielanych zabiegach i warunkach korzystania z nich.
  3. Bieżące informowanie niepełnosprawnych o możliwościach dofinansowania, uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych oraz możliwościach zakupu sprzętu rehabilitacyjnego.
  4. Systematyczne świadczenie osobom niepełnosprawnym w miejscu ich zamieszkania usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
  5. Wspieranie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych poprzez systematyczną współpracę z PCPR oraz PUP i informowanie środowiska o istniejących możliwościach zatrudnienia.
  6. Podjęcie działań zmierzających w kierunku podtrzymywania aktywności społecznej i motywowanie do aktywności fizycznej.

Kierunki działań do celu szczegółowego 3:

1. Stałe diagnozowanie potrzeb i bezpieczeństwa socjalnego ludzi starych.
2. Zapewnienie usług opiekuńczych i wspierających ludziom starym w miejscu zamieszkania.
3. Rozwój placówek wsparcia dziennego dla osób starych, inicjowanie tworzenia domów dziennego pobytu, klubów seniora, zespołów usług socjalnych (posiłki, fryzjer, pranie, sprzątanie za odpłatnością).
4. Wspieranie rodzin opiekujących się starszym, całkowicie niesamodzielnym członkiem rodziny (usługi opiekuńcze, poradnictwo psychologiczne, medyczne).
5. Udzielanie pomocy materialnej dla emerytów i rencistów z grupy ryzyka socjalnego (pomoc w zakupie leków, opału, dodatki mieszkaniowe).
6. Podjęcie działań zmierzających do utworzenia stołówki dla osób starszych.
7. Podjęcie działań w kierunku organizacji Dziennego Domu Pobytu dla osób niepełnosprawnych i starszych.
8. Współpraca w zakresie tworzenia i realizowania programów profilaktycznych oraz propagowanie zachowań prozdrowotnych.
9. Organizowanie i wspieranie działalności placówek pomocy doraźnej –ambulatoryjnej dla osób nieubezpieczonych (bezdomni, uzależnieni) i ubogich.

10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie organizowania wsparcia osobom starszym i chorym.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Cel strategiczny 2

**Tworzenie warunków sprzyjających
umacnianiu instytucji rodziny**

Cele szczegółowe

1. Pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz wspieranie i usprawnianie systemu wsparcia dla rodziny: psychologicznego, prawnego, socjalnego.
2. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju

zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami.

3. Współpraca z instytucjami i organizacjami zajmującymi się opieką i pomocą rodzinie.

Kierunki działań do celu szczegółowego 1:

1. Rozwój specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, dla rodzin naturalnych, zastępczych, a także terapii rodzinnej.
2. Wspieranie materialne rodzin z systemu pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych.
3. Zintensyfikowanie i rozwój form pracy socjalnej ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze środowisk niewydolnych wychowawczo.
4. Prowadzenie grup wsparcia i grup samopomocowych.
5. Podejmowanie inicjatyw i nowatorskich rozwiązań na rzecz ochrony macierzyństwa i dziecka w rodzinie.
6. Podejmowanie działań zmierzających w kierunku tworzenia mieszkań socjalnych.

Kierunki działań do celu szczegółowego 2:

1. Zabezpieczenie potrzeb bytowych dzieci i młodzieży z rodzin ubogich:
  - organizacja i finansowanie dożywiania w trakcie nauki w szkole,
  - zapewnienie odzieży, wyposażenia w artykuły szkolne,
  - organizacja i finansowanie wypoczynku letniego i zimowego,
  - organizowanie akcji charytatywnych dla pozyskiwania środków na pomoc dzieciom.
2. Tworzenie warunków do realizacji programów socjoterapeutycznych.
3. Tworzenie interdyscyplinarnych zespołów specjalistów do spraw interwencji w sytuacjach zagrażających dzieciom i młodzieży.
4. Rozwój nowych form działań osłonowo-aktywizujących na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
5. Tworzenie i wdrażanie programów w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.
6. Podjęcie działań w kierunku organizacji alternatywnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież na terenach wiejskich.
7. Podjęcie działań zmierzających w kierunku organizacji czasu wolnego podczas wakacji i ferii poprzez zatrudnienie wykwalifikowanej kadry do pracy z dziećmi

i młodzieżą, zwłaszcza trudną.

Kierunki działań do celu szczegółowego 3:

1. Wykorzystanie potencjału partnerów społecznych w realizacji pomocy dziecku i rodzinie.
2. Zintegrowanie działań na rzecz dziecka i rodziny ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, zakładami opieki zdrowotnej, kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi.
3. Inicjowanie i rozwój różnych form integracji rodzin ze społecznością lokalną – wspieranie wypoczynku rodzinnego, organizowanie imprez integracyjnych i kulturalnych, festynów, spartakiad we współpracy z organizacjami pozarządowymi.
4. Upowszechnianie informacji o podmiotach świadczących pomoc dziecku i rodzinie.
5. Opracowanie Lokalnego Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, szkoły, jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Cel strategiczny 3

Promowanie zatrudnienia oraz wsparcie osób bezrobotnych i poszukujących pracy

Cele szczegółowe

1. Monitoring socjalny – wypracowanie form postępowania wobec osób w sytuacji kryzysowej długotrwałego pozostawania bez pracy.

2. Rozwijanie aktywnych form pomocy osobom bezrobotnym, w tym szczególnie bezrobotnym długotrwale i kobietom.

Kierunki działań do celu szczegółowego 1:

1. Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie monitorowania i rozwiązywania zjawiska bezrobocia na terenie gminy:
  - a) organizacja stażów absolwenckich i przygotowania zawodowego,
  - b) organizacja prac interwencyjnych i robót publicznych,
  - c) promowanie klubów pracy i szkoleń.
2. Bieżący monitoring ofert programowych i ewentualne opracowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemu bezrobocia w szczególności wśród kobiet i osób długotrwale bezrobotnych.

Kierunki działań do celu szczegółowego 2:

1. Objęcie pracą socjalną osób długotrwale bezrobotnych, tak by zachęcać je do systematycznego poszukiwania zatrudnienia. W szczególności należy dążyć do udzielenia osobom bezrobotnym wszechstronnej pomocy w zakresie: poradnictwa, zapoznania z aktywnymi technikami poszukiwania pracy.
2. Objęcie pomocą materialną rodzin dotkniętych problemem bezrobocia.
3. Tworzenie na terenie gminy sprzyjającego klimatu dla potencjalnych inwestorów, mogących tworzyć nowe miejsca pracy.
4. Współpraca w zakresie organizacji szkoleń i zmiany kwalifikacji osób bezrobotnych.
5. Współudział w programach realizowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego przez instytucje rynku pracy.
6. Aktywizacja osób bezrobotnych w celu podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych.
7. Rozszerzanie działalności w zakresie organizacji robót publicznych i prac interwencyjnych.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Cel strategiczny 4**Sprawny system profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na terenie gminy****Cele szczegółowe**

1. Zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych.
2. Zmniejszanie rozmiarów problemów, które aktualnie występują.
3. Zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z już istniejącymi problemami.

4. Przeciwdziałanie przemocy domowej.

Kierunki działania do celów szczegółowych 1- 4:

1. Ograniczanie i zmiana struktury spożycia napojów alkoholowych.
2. Zmiana zachowań i postaw mieszkańców w sytuacjach związanych z alkoholem.
3. Wdrożenie stosownych form profilaktyki kierowanej w szczególności do dzieci i młodzieży.
4. Budowanie skutecznych form kontroli prawnej i społecznej nad szkodliwymi formami postępowania osób nadużywających alkoholu.
5. Zwiększenie skuteczności i dostępności terapii w zakresie nowoczesnych strategii i metod rozwiązywania problemów alkoholowych.
6. Zwiększanie świadomości osób młodych odnośnie zagrożeń wynikających ze stosowania używek.
7. Podjęcie działań w kierunku pozyskania wykwalifikowanej kadry do pracy w świetlicach, klubach z młodzieżą uzależnioną.
8. Podjęcie działań w kierunku organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży uzależnionej.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Cele i kierunki działań są realizowane zgodnie z przyjmowanym corocznie przez Radę Gminy Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zawierającym szczegółowe działania w tym zakresie.

3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII

3.3.1. MONITORING I EWALUACJA

Skuteczność funkcjonowania przyjętej strategii zależy będzie od:

- a) monitoringu i ewaluacji,
- b) budowy programów celowych rozwijających przyjęte kierunki działań.

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych

zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych.

Całościowa ocena wymaga odpowiedzi na pytania o zgodność ocenianej polityki z przyjętymi wartościami i zasadami. Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej zaś w jej wyniku mogą pojawić się propozycje wprowadzenia nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną, ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczenie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji.

Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

a. Zespół wdrażający strategię.

Zespół powinien zostać powołany przez wójta odrębnym zarządzeniem, a w jego skład mogą wejść m.in.: zastępca wójta, sekretarz, kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, przedstawiciel Gminnej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, radni, przewodniczący Komisji Rodziny, Zdrowia i Opieki Społecznej Rady Gminy.

b. Roczna ocena wdrażania strategii.

Zespół wdrażający strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien przekazać wójtowi i radzie, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych, programu rozwiązywania problemów alkoholowych etc.

3.3. 2. CECHY PROGRAMÓW I PROJEKTÓW

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych będzie skuteczna, o ile przedstawiciele samorządu lokalnego znajdą zasoby umożliwiające budowę i realizację programów celowych zgodnych z przyjętymi kierunkami działań. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu.

Przy budowie projektów znaczenie będą miały środki, które Rada Gminy rocznie będzie przeznaczała na ten cel. Projekty można realizować w ramach:

- a) własnych zasobów samorządu (np. projekty GOPS),

- b) poprzez organizacje pozarządowe,
- c) poprzez inne instytucje zewnętrzne.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej strategii.

Projekty i programy realizowane w ramach strategii powinny być zgodne z przyjętymi kierunkami działań. Ponadto powinna je cechować:

1. **Efektywność** – jest to jedna z najbardziej pożądanых cech polityki społecznej i jednocześnie kryterium jej oceny. Stosowana jest w polityce społecznej w znaczeniach nadawanych jej przez ekonomię, prakseologię i socjologię. Jest to relacja między osiągniętymi bądź planowanymi celami (korzyściami) danego działania a ponoszonymi lub planowanymi nakładami. Można tego dokonać dwoma sposobami: osiągając maksymalny stopień realizacji celu przy danym nakładzie zasobów (zwiększenie wydajności) lub używając minimalnego nakładu środków, by w jak największym stopniu zbliżyć się do realizacji celu (oszczędzanie zasobów). Efektywne programy, realizowane w ramach strategii, rozwiązują jedną kwestię społeczną, nie przyczyniając się do powstania nowych. Służą zachowaniu równowagi między interesami różnych grup społecznych oraz podnoszą poziom zaspokajania potrzeb społeczeństwa, oszczędnie i wydajnie dysponując posiadanymi środkami.

2. **Skuteczność** – jest to zgodność między stanem rzeczy, określanym jako skutek danego działania, a zakładanym celem. Skuteczność jest stopniowalna: za skuteczne uznaje się nie tylko działania, których skutki są tożsame z celem, ale i te, które zbliżają do jego osiągnięcia. Skuteczność jest oceną, dla której punktem odniesienia jest wzorzec stanu docelowego. Ten stan docelowy w polityce społecznej może być postrzegany bardziej konkretnie – jako pożądane i zaplanowane zmiany w jakiejś dziedzinie życia społecznego (np. ograniczanie obszarów biedy).

3. **Celowość** – jest to cecha oznaczająca dotarcie z danym programem do środowiska osób rzeczywiście go potrzebujących. Ocena celowości powinna się opierać na rzetelnie przeprowadzonej diagnozie problemu.

4. ZAKOŃCZENIE

Zapisy zawarte w strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych.